

Overzicht andere uitgegeven boeken.

De **Serie wetsgeschiedenis**, geschreven door H.J. Smidt:

1. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-1886), (ISBN 9789463426718)
2. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-1886), (ISBN 9789463426749)
3. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-1886), (ISBN 9789463426756)
4. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-1886), (ISBN 9789463426763)
5. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1886-1901), (ISBN 9789463426770)

De **Serie wetsgeschiedenis**, geschreven door M.H.G. Scharenborg:

1. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-2017), (ISBN 9789462546677)
2. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-2017), (ISBN 9789462546684)
3. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-2017), (ISBN 9789462546691)

Van dezelfde schrijver verschenen, **de Serie fraude en integriteit**:

- Onderzoeken van fraude (ISBN 9789463185141)
- Voorkomen van fraude (ISBN 9789463185172)
- Fraude door ambtenaren (ISBN 9789463185271)
- Fraude door werknemers (ISBN 9789463185240)
- Fraude en accountant (ISBN 9789463185325)
- Uitkeringsfraude (ISBN 9789463185011)
- Fraude in het strafrecht (ISBN 9789463185301)
- Faillissementsfraude (ISBN 9789463185073)
- Witwassen (ISBN 9789463428859)
- Afpakken & ontnemen (ISBN 9789463427043)

Van dezelfde schrijver verschenen, **de Serie tuchtrecht**:

- Tuchtrecht voor accountants (ISBN 9789463185905)
- Tuchtrecht voor advocaten (ISBN 9789463185943)
- Tuchtrecht voor gerechtsdeurwaarders (ISBN 9789463185929)
- Tuchtrecht voor notarissen (ISBN 9789463185882)

Van dezelfde schrijver verschenen, **de Serie strafrecht**:

- Verkeersmisdrijven (ISBN 9789462546707)

Voor meer informatie wordt verwezen naar de website www.fraudeknooppunt.nl.

Copyright

M. Scharenborg

ISBN:

© 2017 M. Scharenborg

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteur.

Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht (1881-2017), Deel III

Martin Scharenborg

Voorwoord

Deze serie van de wetsgeschiedenis van het wetboek van strafrecht gaat verder daar waar de serie van mr. Smidt is geëindigd, zo'n 130 jaar geleden. Toen werd de *Code Pénal* vervangen door het (huidige) wetboek van strafrecht. De invoering ging gepaard met aanzienlijke wijzigingen in het strafrecht, hetgeen uitgebreid gedocumenteerd is in de vijf delen van de Geschiedenis van het wetboek van strafrecht van mr. Smidt, de voormalig minister van justitie.

In de nieuwe delen van de Wetsgeschiedenis van het wetboek van strafrecht is de serie van mr. Smidt als uitgangspunt genomen. De basis vormt de invoering van het wetboek in 1886, waarna de oude wettekst wordt afgezet tegen de huidige wettekst. De verschillen worden in een overzicht uiteengezet, om vervolgens de belangrijkste wijzigingen en bestanddelen nader toe te lichten.

Dit betekent dat in tegenstelling tot andere werken, zoals die van Simons, Noyon of Tekst&Commentaar niet de jurisprudentie behandeld wordt, noch een zienswijze van de schrijver wordt opgenomen. Enige uitzondering hierop vormt een verwijzing door minister of parlementsleden naar voormelde. Indien relevant wordt dat wel opgenomen.

Deze serie richt zich op de wetsgeschiedenis. Wat heeft de wetgever bedoeld met het artikel? Dit is van belang voor de wetshistorische uitleg van een artikel. Immers waar "de taak des wetgevers ophoudt, vangt die der rechtspraak aan."¹

De rechter legt de wet uit, maar zoals de minister van justitie Modderman het verwoordde: "Het komt mij voor dat, wanneer de uitlegger, de regter, de vraag te beantwoorden heeft of zeker feit al of niet valt onder de omschrijving van zeker artikel, hij niet alleen met de woorden, maar ook met den geest der wet en de historie van het misdrijf zal te rade gaan. Ik bedoel hiermede natuurlijk niet dat de regter een streepje verder zou mogen gaan dan de wet medebrengt; van het *nullum delictum sine lege* wordt nooit afgeweken. Maar behoudens deze beperking, gelden toch ook voor den strafregter alle regelen van uitlegging die op elk ander regtsgebied worden gevolgd."²

Het gaat dus niet louter om de wetstekst maar ook de geest van de wet: "Eene goede methode van wetsinterpretatie immers eischt - ook op het gebied van het strafrecht - dat men niet blijve hangen aan de letter alleen."³

Hiermee is de ratio van de serie gegeven: de wetsgeschiedenis is van eminent belang bij het toepassen van het strafrecht. Het is niet allesbepalend, maar het is wel een wezenlijk onderdeel van het strafrecht. Deze serie dient de wetsgeschiedenis toegankelijker te maken. Daarom zijn duizenden voetnoten opgenomen, zodat de lezer direct naar de bron kan gaan.

Martin Scharenborg

¹ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, eerste deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina VI.

² Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 93.

³ Tweede Kamer, vergaderjaar 1902-1903, 125, nr. 4 (voorlopig verslag), pag. 10.

Inhoudsopgave

= EERSTE DEEL =

INLEIDING

Voorwoord	5
Woordenlijst	11
Inleidende opmerkingen	15
Geschiedenis van Nederland	16
Het wetboek van strafrecht	21
Het wetgevingsproces	30
Onvolkomenheden?	36

EERSTE BOEK

Titel I. Omvang van de werking van de strafwet	48
Titel II. Straffen	85
Titel IIA. Maatregelen	261
Titel III. Uitsluiting en verhoging van strafbaarheid	389
Titel IIIA. Gronden voor vermindering van straf	415
Titel IV. Poging en voorbereiding	418
Titel V. Deelneming aan strafbare feiten	441
Titel VI. Samenloop van strafbare feiten	465
Titel VII. Indiening en intrekking van de klacht bij misdrijven alleen op klacht vervolgbaar	479
Titel VIIIA. Bijzondere bepalingen voor jeugdige personen	488
Titel VIII. Verval van het recht tot strafvordering en van de straf	525
Titel IX. Betekenis van sommige in het wetboek voorkomende uitdrukkingen	642

OVERZICHT BOEKEN	725
------------------	-----

= TWEEDE DEEL =

INLEIDING

Voorwoord	5
Woordenlijst	11

TWEEDE BOEK. MISDRIJVEN

Titel I. Misdrijven tegen de veiligheid van de staat	15
Titel II. Misdrijven tegen de koninklijke waardigheid	61
Titel III. Misdrijven tegen hoofden van bevriende Staten en andere internationaal beschermde personen	76
Titel IV. Misdrijven betreffende de uitoefening van staatsplichten en staatsrechten	94
Titel V. Misdrijven tegen de openbare orde	115
Titel VI. Tweegevecht	268
Titel VII. Misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen wordt in gevaar gebracht	274
Titel VIII. Misdrijven tegen het openbaar gezag	341
Titel IX. Meineed	424
Titel X. Valsheid in muntspeciën en munt- en bankbiljetten	430
Titel XI. Valsheid in zegels en merken	449
Titel XII. Valsheid in geschriften, opgave van onware gegevens en schending van de verplichting gegevens te verstrekken	465
Titel XIII. Misdrijven tegen de burgerlijke staat	524
Titel XIV. Misdrijven tegen de zeden	530
OVERZICHT BOEKEN	625

= DERDE DEEL =

INLEIDING

Voorwoord	5
Woordenlijst	11

TWEEDE BOEK. MISDRIJVEN

Titel XV. Verlating van hulpbehoevenden	15
Titel XVI. Belediging	26
Titel XVII. Schending van geheimen	47
Titel XVIII. Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid	68
Titel XIX. Misdrijven tegen het leven gericht	127
Titel XIXA. Afbreking van zwangerschap	154
Titel XX. Mishandeling	161
Titel XXI. Veroorzaken van de dood of van lichamelijk letsel door schuld	174
Titel XXII. Diefstal en stroperij	180
Titel XXIII. Afpersing en afdreiging	195
Titel XXIV. Verduistering	202
Titel XXV. Bedrog	211
Titel XXVI. Benadeling van schuldeisers of rechthebbenden	276
Titel XXVII. Vernieling of beschadiging	317
Titel XXVIII. Ambtsmisdrijven	341
Titel XXIX. Scheepvaart- en luchtvaartmisdrijven	393
Titel XXX. Begunstiging	454
Titel XXXA. Witwassen	467
Titel XXXI (VERVALLEN)	492

DERDE BOEK. OVERTREDINGEN

Titel I. Overtredingen betreffende de algemene veiligheid van personen en goederen	500
Titel II. Overtredingen betreffende de openbare orde	518
Titel III. Overtredingen betreffende het openbaar gezag	593
Titel IV. Overtredingen betreffende de burgerlijke staat	615
Titel V. Overtreding betreffende hulpbehoevenden	620
Titel VI. Overtredingen betreffende de zeden	624
Titel VII. Overtredingen betreffende de veldpolitie	639
Titel VIII. Ambtsovertredingen	645
Titel IX. Scheepvaartovertredingen	654
Algemene slotbepaling	670
OVERZICHT BOEKEN	674

Woordenlijst

<i>affaire d'honneur</i>	:	tweegevecht, duel
<i>animus injuriandi</i>	:	de wil, intentie of geest van een subject om een ander te beledigen met uitdrukkingen of zinsneden die tegen zijn eer in gaan" ⁴
<i>auctor intellectualis</i>	:	intellectuele dader
<i>causa movens</i>	:	beweegredenen
<i>code rural</i>	:	wetboek van den landbouw
<i>computatio civilis</i>	:	het moment dat de handeling is gepleegd
<i>computatio naturalis</i>	:	het moment waarop het misdrijf is gepleegd
<i>concursum creditorum</i>	:	samenloop van schuldeisers. ⁵
<i>concursum</i>	:	samenloop
<i>concursum realis</i>	:	meerdaadse samenloop
<i>concursum idealis</i>	:	eendaadse samenloop
<i>conniventie</i>	:	oogluiking, toegevendheid, samenspanning, de verstandhouding bij misdrijven. ⁶
<i>corpus delicti</i>	:	voorwerp van het misdrijf ⁷
<i>custodia honesta</i>	:	hechtenis
<i>custodia simplex</i>	:	hechtenis
<i>culpa</i>	:	schuld
<i>culpa lata</i>	:	beduidende/aanmerkelijke schuld ⁸
<i>culpa levis</i>	:	lichte schuld
<i>culpa levissima</i>	:	<i>negligence arising from the slightest fault</i> ⁹
<i>delictum</i>	:	strafbaar feit
<i>delictum culposum</i>	:	een daad als misdrijf ¹⁰
<i>delictum sui generis</i>	:	onafhankelijk delict ("enige in zijn soort")
<i>dolus</i>	:	opzet
<i>dolus eventualis</i>	:	voorwaardelijk opzet
<i>dubia</i>	:	twijfels
<i>fait justificatif</i>	:	het rechtvaardigen van feiten ¹¹
<i>hazardspel</i>	:	dobbelspel, kansspel
<i>ipsis verbis</i>	:	woordelijk

⁴ www.guiasjuridicas.es/home/EX0000011568/20080708/Animus-iniuriandi

⁵ www.ensie.nl/johan-noteboom/concursum-creditorum

⁶ mijnwoordenboek.info/conniventie

⁷ [nl.wikipedia.org/wiki/Corpus_delicti_\(voorwerp\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Corpus_delicti_(voorwerp))

⁸ www.rug.nl/research/portal/files/9864330/dejong.pdf

⁹ www.merriam-webster.com/dictionary/culpa%20levissima

¹⁰ www.rug.nl/research/portal/files/33168285/proefschriftvandijk.pdf

¹¹ [fr.jurispedia.org/index.php/Fait_justificatif_en_droit_p%25C3%25A9nal_\(fr\)&prev=search](http://fr.jurispedia.org/index.php/Fait_justificatif_en_droit_p%25C3%25A9nal_(fr)&prev=search)

<i>ius commune</i>	:	gemeen recht
kring van vijf	:	de Koning(in), diens echtgeno(o)t(e), de vermoedelijke troonopvolger, diens echtgeno(o)t(e) en de Regent.
<i>leges imperfectae</i>	:	“wetten die de verboden handeling noch als nietig noch als strafbaar bestempelden” ¹²
<i>locus delicti</i>	:	“de plaats waar gehandeld wordt, waar de handeling die tot 't wezen van 't misdrijf behoort, geschiedt.” ¹³
neomalthusianisme	:	dit is de ideologie die streeft naar geboortebeperking als middel tot het aanpakken van sociale en economische wantoestanden die volgens de aanhangers van het neomalthusianisme voortspruiten uit overbevolking.
nonbelligerentie	:	rechtstoestand waarin een staat verkeert die in een oorlog tussen andere staten een van beide oorlogvoerende partijen openlijk boven de ander bevoordeelt zonder zelf gewapenderhand aan de strijd deel te nemen. ¹⁴
<i>publica fides</i>	:	“gebondenheid aan de inhoud van de registers van de ware rechthebbende tegenover verkrijgers te goeder trouw.” ¹⁵
<i>praesumptio innocentiae</i>	:	dit betreft het uitgangspunt dat iemand onschuldig is tot het tegendeel bewezen is.
<i>probatio diabolica</i>	:	“bewijsopdracht die niet of nauwelijks kan worden vervuld, omdat het bewijs niet of slechts zeer moeilijk te leveren is.” ¹⁶
reciprociteit	:	wederkerigheid
<i>res nullius</i>	:	een roerende zaak dat aan niemand toebehoort. ¹⁷
rijswaarden	:	langs de benedenrivieren gelegen buitendijksche grond met griend of rijswaardenhout begroeid ¹⁸
<i>substantief</i>	:	zelfstandig naamwoord
<i>suo periculo</i>	:	behoudens het oordeel des rechters omtrent de al of niet rechtmatige uitoefening der bediening. ¹⁹
surceance van betaling	:	uitstel van betaling
targijn	:	dit is een koopman in halfsleet scheepstuig, oud ijzer, gereedschap, oud touwwerk en dergelijke
uittartend	:	provocerend, een boze reactie oproepende
zamenrotting	:	samenrotting betekent samenscholing, oproer. Zo wordt een militaire oproer een samenrotting genoemd van vijf of meer militairen. ²⁰

¹² Glossarium van Latijnse en Romeinse rechtstermen, Constant de Koninck, Maklu

¹³ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, Mr. H.J. Smidt, tweede druk, eerste deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 120.

¹⁴ www.juridischwoordenboek.nl/woordenboeknon.html#16279

¹⁵ www.betekenis-definitie.nl/publica%20fides

¹⁶ www.encyclo.nl/begrip/probatio%20diabolica

¹⁷ [/nl.wikipedia.org/wiki/Res_nullius](http://nl.wikipedia.org/wiki/Res_nullius)

¹⁸ gtb.in.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=M060108

¹⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1900-1901, 100, nr. 5 (MvT), pag. 45

²⁰ Herziening van het Militair Strafrecht, C. van der Hoeven, pag. 159

zeitgeist : tijdgeest, de kenmerkende manier van denken en handelen van het merendeel van de bevolking in een bepaalde tijd.²¹

Een enkele vermelding inzake gebruikte afkortingen:

G.O. : gewijzigd ontwerp (1886)
O.R.O. : oorspronkelijk regeringsontwerp (1886)
N.G.O. : nader gewijzigd ontwerp (1886)
C.P. : *Code Pénal*
C.P.B. : *Code Pénal Belga*

Een toelichting inzake gebruikte artikelnummers. In de werken van Schmidt zijn de artikelnummers soms opgenomen tussen haakjes [...]. Dit houdt in dat het artikelnummer dat voor de haakjes staat het artikelnummer uit de ontwerptekst van het wetboek van strafrecht is en het artikelnummer dat tussen de haakjes staat, het uiteindelijk ingevoerde artikelnummer betreft.

²¹ nl.wikipedia.org/wiki/Zeitgeist

Tweede Boek. Misdrijven

Titel XV. Verlating van hulpbehoevenden

Algemeen

De wetgever lichtte titel XV als volgt toe: “De *Code Pénal* ziet in het te vondeling leggen een soort, van misdrijf tegen den burgerlijken staat (..). De grond der strafbaarheid ligt echter niet in de onzekerheid, die door dit misdrijf in den burgerlijken staat kan ontstaan, noch in eenige bijzondere kwetsing van de publieke zedelijkheid, maar in het ongeoorloofde om een kind, dat zich zelve niet helpen kan, in een hulpeloozen toestand te brengen of te verlaten, er zich van te ontdoen op eene wijze, die het kind aan velerlei gevaren blootstelt.

Dit werd begrepen in het duitsche wetboek (§ 221), blijkens de uitbreiding der bepaling tot andere personen dan jonggeboren kinderen en hare plaatsing onder de misdrijven tegen het leven. Intusschen verdient deze plaatsing geene navolging, omdat daardoor te groote nadruk wordt gelegd op een gevolg van de daad, dat wel mogelijk is, maar toch zelden voorvalt en nimmer in het oogmerk ligt van den dader. Is toch diens oogmerk bij het verlaten van het kind op zijn dood gerigt, dan is het te vondeling leggen slechts het middel tot het misdrijf van moord of doodslag.

Vereischt wordt steeds eene opzettelijke handeling, waardoor men zich onttrekt aan een plicht van hulp en verzorging van personen, die hulp behoeven. Voorzoover er alleen een zedelijke plicht bestaat, valt de handeling buiten het terrein van het strafregt, dat zich evenmin ten taak stelt menschlievendheid en hulpvaardigheid als zedelijkheid, ingetogenheid en andere deugden door repressieve maatregelen te bevorderen. Slechts waar men krachtens wet of overeenkomst tot verzorging verplicht was en het verzaken van dien plicht den hulpbehoevende in gevaar brengt, heeft de staat het regt, daartegen straf te bedreigen. Zoo kan het staken van eene ondersteuning, die men geheel vrijwillig aan een hulpbehoevende verleende, nimmer aanleiding geven tot eene strafvervolging. Daarentegen valt de schipper die, zonder geldige reden, een schepeling gedurende de reis in een vreemd land ontscheept en hulpeloos achterlaat, in de termen der strafwet, vermits hij in strijd handelt met eene contractuele verplichting.”²²

Artikel 255 Sr

1886	2017
Hij die opzettelijk iemand tot wiens onderhoud, verpleging of verzorging hij krachtens wet of overeenkomst verplicht is, in een hulpeloozen toestand brengt of laat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van ten hoogste driehonderd geldboete.	Hij die opzettelijk iemand tot wiens onderhoud, verpleging of verzorging hij krachtens wet of overeenkomst verplicht is, in een hulpeloze toestand brengt of laat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van de vierde categorie.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
31-05-1954	Stb. 1954, 169	2 117	Verhoging geldboete.

²² Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 381.

01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.
------------	---------------	--------	--

Algemeen

Dit betreft de strafbaarstelling van het in hulpeloze toestand achterlaten van een persoon. De vraag kwam aan de orde of dit artikel van toepassing was in het laten versterven van een patiënt. Waren de artsen hier schuldig aan schending van artikel 255 Sr? Het betrof een 75-jarige patiënte die leed aan de ziekte van Alzheimer en sinds 1983 verpleegd werd in een verpleeghuis. Op 20 januari 1994 stierf patiënte ten gevolge van een natuurlijke dood. "Gezien de omstandigheden waaronder het overlijden had plaatsgevonden werd door de familie van patiënte aangifte gedaan terzake het opzettelijk iemand in hulpeloze toestand brengen of laten, de dood ten gevolge hebbend (artikel 255 jo 257 lid 2 van het Wetboek van Strafrecht). (...) De feiten waarvan aangifte is gedaan zijn niet bewijsbaar, omdat de vereiste opzet ontbreekt en er geen sprake is geweest van het in hulpeloze toestand brengen of laten van patiënte. De bedoeling van de behandelend arts en het verplegend personeel is geen andere geweest dan patiënte, die in het terminale stadium van een onomkeerbaar ziekteproces was geraakt, een natuurlijke dood te laten sterven na een, naar huidig medisch inzicht, zo kort en gering mogelijk lijden. Het openbaar ministerie heeft besloten geen strafvervolging in te stellen. Wij (minister van justitie, red.) achten dat besluit verantwoord."²³

Een andere bekende zaak is het overlijden van een arrestant, Hans Kok, in een Amsterdamse politiecel. Het verwijt was (onder andere) schending van artikel 255 Sr door de politie. "Ten aanzien van artikel 255 Wetboek van Strafrecht wordt opzet vereist ten aanzien van het «laten in een hulpeloze toestand». In de eerste plaats is er geen sprake van een «hulpeloze toestand» zoals in de wet bedoeld, dan wel was deze hulpeloze toestand - die mogelijk in de loop van de avond ging ontstaan - onvoldoende kenbaar voor de betrokkenen. Er was geen aantoonbare hulpeloze toestand, zoals bedoeld in artikel 255 Wetboek van Strafrecht (Kok was aanspreekbaar zij het wat versuft, doch moest wel in staat geacht worden om hulp te vragen), laat staan bewijsbaar opzet bij genoemde personen ten aanzien van het «laten» in die eventuele hulpeloze toestand. Van een «hulpeloze toestand» in de zin van artikel 255 Wetboek van Strafrecht is blijkens de Memorie van Toelichting slechts sprake als er een gevaar is voor leven of gezondheid van de hulpeloos aan te duiden persoon, waarbij de hulpbehoevende niet meer in staat is, van nature of door omstandigheden, om zich zelf te redden en dus werkelijk hulp in de vorm van onderhoud, verpleging of verzorging behoeft en zich zelf die niet kan verschaffen. Vervolgens kan gesteld worden dat ook het «opzettelijk laten» in die eventueel aanwezige toestand niet bewijsbaar is: ieder van de betrokkenen die bijzondere aandacht nodig achtte (hetgeen nog niet hoeft te betekenen dat er naar hun mening sprake was van een hulpeloze toestand), wist of hoorde van het bezoek van de arts."²⁴

Bestanddelen

«opzettelijk»

"Het geldt hier eene speciale bescherming, verleend aan personen die regt hebben op onderhoud, verpleging of verzorging. Het opzet moet dus ook op die om standigheid gerigt zijn en het artikel gelezen worden: »Hij die opzettelijk iemand enz."²⁵

²³ Tweede Kamer, vergaderjaar 1993-1994, 23 400 VI, nr. 56 (brief van de minister), pag. 2.

²⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1986-1987, 19 317, nr. 5 (brief van de minister), pag. 19.

²⁵ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 382.

«onderhoud, verpleging of verzorging»

De term «onderhoud» wordt veelvuldig gebruikt in titel 17 van boek I van het Burgerlijk Wetboek en daarmee wordt bedoeld levensonderhoud.

De term «verpleging» wordt in artikel 1.1.1 van de Wet langdurige zorg gedefinieerd als "handelingen, gericht op herstel of voorkoming van verergering van de aandoening, beperking of handicap."

De term 'verzorging en opvoeding' wordt in artikel 1:247, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek nader gedefinieerd: "onder verzorging en opvoeding worden mede verstaan de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid." Let wel, deze begrippen omvatten ook de term 'opvoeding' en deze maakt geen deel uit van artikel 256 Sr. Er moet dus zeer voorzichtig omgegaan worden met uitleg van bestanddelen uit het strafrecht in andere wetten. Echter, zoals de wetgever vaker placht te stellen: in kader van consistentie is het de bedoeling, daar waar het kan, om begrippen in de wetten zoveel mogelijk dezelfde uitleg te geven.

«krachtens wet»

Het is met name boek I van het Burgerlijk Wetboek dat bepalingen omvat inzake (levens)onderhoud. Zo bevat artikel 1:81 BW de algemene verplichting dat "echtgenoten zijn elkander getrouwheid, hulp en bijstand verschuldigd. Zij zijn verplicht elkander het nodige te verschaffen." Artikel 1:82 BW bevat de verplichting voor de echtgenoten de tot het gezin behorende minderjarige kinderen te verzorgen en op te voeden en de kosten van die verzorging en opvoeding te dragen. Artikel 1:157 BW bevat de verplichting tot het betalen van alimentatie.

Titel 17 van boek I van het Burgerlijk Wetboek betreft het levensonderhoud en bevat tal van verplichtingen.

Maar let wel, het sec niet voldoen aan een (levens)onderhoudplicht betekent zeer zeker niet dat zomaar sprake is van schending van artikel 255 Sr. "Het geldt hier eene speciale bescherming, verleend aan personen die recht hebben op onderbond, verpleging of verzorging. Het opzet moet dus ook op die omstandigheid gericht zijn. (...) De bedoeling is immers niet, op zich zelf strafbaar te stellen het zich onttrekken aan den civielrechtelijken plicht der alimentatie; de Memorie van Toelichting eischt te recht eene handeling, waardoor den hulpbehoevende in concreto gevaar wordt toegebracht, aldus de Tweede Kamer. De Minister is iets genuanceerder: "Daarentegen moet worden voorzien in het geval dat iemand die reeds in hulpeloozen toestand is, daarin gelaten wordt door hem die tot zijn onderbond verplicht is. De bedoeling is dan ook wel degelijk om hier strafbaar te stellen het zich onttrekken aan een civielrechtelijken plicht, mits daardoor slechts in concreto dat gevaar wordt teweeggebracht dat in een hulpeloozen toestand gelegen is."²⁶

«in een hulpeloze toestand»

"De schipper die in het in de Memorie van Toelichting aangehaalde voorbeeld den scheepeling hulpeloos >achterlaat", brengt hem daardoor in hulpeloozen toestand."²⁷

Hiervan is "slechts sprake als er een gevaar is voor leven of gezondheid van de hulpeloos aan te duiden persoon, waarbij de hulpbehoevende niet meer in staat is, van nature of door omstandigheden, om zich zelf te redden en dus werkelijk hulp in de vorm van onderhoud, verpleging of verzorging behoeft en zich zelf die niet kan verschaffen."²⁸

²⁶ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 382.

²⁷ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 382.

²⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1986-1987, 19 317, nr. 5 (brief van de minister), pag. 19.

«brenge of laa»

Het advies werd gegeven bij behandeling van het artikel om te kiezen voor «brenge of achterlaa» "De bedoeling is immers niet, op zich zelf strafbaar te stellen het zich onttrekken aan den civielregelijken pligt der alimentatie de Memorie van Toelichting eischt te regt eene handeling, waardoor den hulpbehoevende in concreto gevaar wordt toegebracht."

De minister volgt dit advies niet op: "Achterlaten behoort tot het »brenge". De schipper die in het in de Memorie van Toelichting aangehaalde voorbeeld den schepeling hulpeloos "achterlaa", brenge hem daardoor in hulpeloozen toestand. Daarentegen moet worden voorzien in het geval dat, iemand die reeds in hulpeloozen toestand is, daarin gelaten wordt door hem die tot zijn onderhoud verplicht is. De bedoeling is dan ook wel degelijk om hier strafbaar te stellen het zich onttrekken aan een civielrechtelijken plicht, mits daardoor slechts in concreto dat gevaar wordt teweeggebracht dat in een hulpeloozen toestand gelegen is."²⁹

Artikel 256 Sr	
1886	2017
Hij die een kind beneden den leeftijd van zeven jaren te vondeling legt of, met het oogmerk om er zich van te ontdoen, verlaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden.	Hij die een kind beneden de leeftijd van zeven jaren te vondeling legt of, met het oogmerk om er zich van te ontdoen, verlaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden of geldboete van de vierde categorie.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.

Algemeen

Dit betreft de strafbaarstelling van het verlaten van een (jong) kind. De ratio van de strafbaarstelling kan gevonden worden in de volkomen afhankelijkheid van kinderen.

"Artikel 256 is een speciale bepaling naast artikel 255 (het in hulpeloze toestand brengen of laten van iemand tot wiens onderhoud, verpleging of verzorging men verplicht is). De vraag zou dan ook kunnen rijzen, of een feit, dat niet krachtens artikel 256 vervolgbaar is, toch krachtens artikel 255 zou kunnen worden vervolgd. Om op dit punt volstrekt duidelijk te zijn is in het ontworpen artikel 258 tevens artikel 255 vermeld."³⁰

"Ook om andere redenen heb ik het voorstel tot wetwijziging van het college niet gevolgd. Met name zou ik niet tot schrapping van artikel 256 Sr, op de wijze als door het college voorgesteld, willen overgaan. Dit artikel heeft als speciesbepaling ten opzichte van artikel 255 Sr zelfstandige betekenis. Het te vondeling leggen en het, met het oogmerk om er zich van te ontdoen, verlaten van een kind behoeft immers niet te betekenen dat het in hulpeloze toestand wordt gebracht (Hoge Raad 20 april 1925, NJ 1925, 434). Bovendien kan het delict van artikel 256, in tegenstelling tot dat van artikel 255, ook door een niet-ouder worden gepleegd. Naar de opvatting van het college zou in het geval, dat een niet-ouder het kind te vondeling legt, artikel 279 Sr voorzien. Ik ben evenwel van mening, dat dit artikel geen

²⁹ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 382.

³⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 1979-1980, 16 104, nrs. 1-4 (MvT), pag. 6.

houvast biedt wanneer het te vondeling leggen geschiedt door de ouder(s) of met instemming van de ouder(s). In dat geval kan van onttrekking aan het wettelijk gezag geen sprake zijn."³¹

Bestanddelen

«hij»

"Bedacht dient ook te worden, dat te vondeling leggen ook door niet-ouders kan worden verricht; dit in tegenstelling tot het delict van artikel 255, dat slechts kan worden gepleegd door personen die krachtens wet of overeenkomst tot onderhoud, verpleging of verzorging van de in hulpeloze toestand gebrachte of gelatene zijn gehouden."³²

«te vondeling legt»

"Volgens de Memorie van Toelichting slaan de woorden te vondeling legt alleen op een pasgeboren kind. Dit is echter in het artikel niet duidelijk. Men kan ook een pasgeboren kind verlaten met het oogmerk om zich er van te ontdoen, en in dat geval bedrijft men hetzelfde feit dat omschreven wordt door de woorden te vondeling legt. Er is dus hier tautologie, en de Commissie stelt daarom voor weg te laten: te vondeling legt of."

De minister kan "zich niet vereenigen met het voorstel der Commissie om weg te laten de woorden »te vondeling legt of". Men kan een kind - niet alleen een pasgeboren kind maar elk kind dat nog niet lopen kan - te vondeling leggen zonder het nog bepaald te verlaten, bijv. wanneer de moeder het op de stoep eener woning nederlegt en op den hoek der straat de gevolgen afwacht welke dit zal hebben."³³

Artikel 257 Sr

1886	2017
Indien een der in de artikelen 255 en 256 omschreven feiten zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden. Indien een dezer feiten den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.	1 Indien een der in de artikelen 255 en 256 omschreven feiten zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden of geldboete van de vijfde categorie. 2 Indien een van deze feiten de dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren of geldboete van de vijfde categorie.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.

Algemeen

Dit betreft de strafverzwaring met betrekking tot het gevolg. Er was in het oorspronkelijk wetsvoorstel ook opgenomen de verhoging van de straf indien na "verloop van drie maanden sedert het plegen van het in artikel 274 omschreven misdrijf nog geenerlei spoor

³¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1979-1980, 16104, nrs. 1-4 (MvT), pag. 7.

³² Tweede Kamer, vergaderjaar 1978-1979, 15 300, hoofdstuk VI, nr. 11 (brief minister), pag. 5.

³³ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 384-385.

van het kind is ontdekt.” De gedachte hierachter was dat “Eene moeder, die haar kind te vondeling legt, kan ook bij die daad een wakend oog op het kind houden of doen houden; verzuimt zij dit, zoo vermeedert het gevaar en verzwaart hare schuld. Bij den toestand van onzekerheid omtrent het lot van het kind is daarvoor het ergste te duchten, en, subjectief gesproken, de schuld even zwaar als in geval het slagtoffer zwaar lichamenlijk letsel of den dood ondervindt.”

De Commissie is kritisch: “De fictie dat, wanneer onzekerheid bestaat omtrent het lot van het kind, de schuld even zwaar is als in geval het slagtoffer zwaar lichamenlijk letsel ondervindt, is in facto onjuist. Waar bijv. het kind op eene druk bezochte plaats wordt achtergelaten, zal het spoor althans voor den dader gemakkelijk kunnen verloren gaan. De fictie is bovendien gevaarlijk, omdat zoo ligt na de veroordeeling hare onwaarheid kan aan het licht komen. Daarbij komt nog een bezwaar van praktischen aard, namelijk dat men, zoo de woorden blijven, gewoonlijk drie maanden zal moeten wachten met de vervolging. De Commissie geeft daarom in overweging het bedoelde criterium niet in het artikel op te nemen.”³⁴ Dit laatste gebeurt dan ook niet.

Bestanddelen

«zwaar lichamenlijk letsel»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 82 Sr.

Artikel 258 Sr

1886	2017
Indien de schuldige aan het in artikel 256 omschreven misdrijf de vader of de moeder is, kunnen te zijnen aanzien de in de artikelen 256 en 257 bepaalde straffen met een derde worden verhoogd.	Indien de schuldige aan het in artikel 256 omschreven misdrijf de vader of de moeder is, kunnen te zijnen aanzien de in de artikelen 256 en 257 bepaalde gevangenisstraffen met een derde worden verhoogd.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling.

Algemeen

Dit betreft de strafverzwaring met betrekking tot het ouderschap. Dit artikel is sinds de invoering niet meer gewijzigd. Er was een voornemen om de wet te wijzigen zodat anoniem ter vondeling leggen bij een overheidsinstelling niet meer strafbaar zou zijn. Dit wetsvoorstel heeft het niet gehaald. Bij behandeling van het voorstel heeft de wetgever wel het een en ander inzake de artikelen 258 en 259 Sr nader toegelicht, welke toelichting hierna is uitgewerkt.

³⁴ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 384.

Bestanddelen

«vader of moeder»

“Onder ouder in artikel 258 dient derhalve te worden verstaan de ouder, die tot het kind in familierechtelijke betrekking staat. Dit kan het geval zijn door geboorte binnen het huwelijk dan wel, indien het om een natuurlijk kind gaat, voor wat betreft de moeder door de geboorte en voor wat betreft de vader door erkenning.”³⁵

De term ouders is in strafrecht niet nader gedefinieerd. Artikel 131 Sv geeft de volgende omschrijving: “Onder ouders van een minderjarige worden verstaan de ouders die het gezag over de minderjarige uitoefenen.”

Daarnaast bepaalt boek 1 Van het Burgerlijk Wetboek:

Artikel 1: 198 BW	
1.	Moeder van een kind is de vrouw:
	a. uit wie het kind is geboren;
	b. die op het tijdstip van de geboorte van het kind is gehuwd of door een geregistreerd partnerschap is verbonden met de vrouw uit wie het kind is geboren, indien dit kind is verwekt door kunstmatige donorbevruchting als bedoeld in artikel 1, onder c, sub 1, van de Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting en een door de stichting, bedoeld in die wet, ter bevestiging hiervan afgegeven verklaring is overgelegd, waaruit blijkt dat de identiteit van de donor aan de vrouw bij wie de kunstmatige donorbevruchting heeft plaatsgevonden onbekend is, tenzij de laatste zin van dit onderdeel of de eerste zin van artikel 199, onder b, geldt. De verklaring dient bij de aangifte van de geboorte te worden overgelegd aan de ambtenaar van de burgerlijke stand en werkt terug tot aan de geboorte van het kind. Indien het huwelijk of geregistreerd partnerschap na de kunstmatige donorbevruchting en voor de geboorte van het kind is ontbonden door de dood van de echtgenote of geregistreerde partner van de vrouw uit wie het kind is geboren, is de overleden echtgenote of geregistreerde partner eveneens moeder van het kind als de voornoemde verklaring wordt overgelegd bij de aangifte van de geboorte van het kind, zelfs indien de vrouw uit wie het kind is geboren was hertrouwd of een nieuw partnerschap had laten registreren;
	c. die het kind heeft erkend;
	d. wier ouderschap gerechtelijk is vastgesteld; of
	e. die het kind heeft geadopteerd.
2.	De vrouw uit wie het kind is geboren kan, indien zij op het tijdstip van de kunstmatige donorbevruchting was gescheiden van tafel en bed of zij en haar echtgenote of geregistreerde partner sedert dat tijdstip gescheiden hebben geleefd, binnen een jaar na de geboorte van het kind ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand verklaren dat haar overleden echtgenote of geregistreerde partner niet de moeder is van het kind, bedoeld in het eerste lid, onder b, van welke verklaring een akte wordt opgemaakt; was de vrouw uit wie het kind is geboren op het tijdstip van de geboorte hertrouwd of had zij een nieuw partnerschap laten registreren dan is in dat geval de huidige echtgenoot of geregistreerd partner de ouder van het kind.

Artikel 1:199 BW	
	Vader van een kind is de man:
a.	a. die op het tijdstip van de geboorte van het kind met de vrouw uit wie het kind is geboren, is gehuwd of een geregistreerd partnerschap is aangegaan, tenzij onderdeel b of de slotzin van artikel 198, eerste lid, onder b, geldt;
b.	wiens huwelijk of geregistreerd partnerschap met de vrouw uit wie het kind is geboren, binnen 306 dagen voor de geboorte van het kind door zijn dood is ontbonden, zelfs indien de moeder was hertrouwd of een nieuw partnerschap had laten registreren; indien echter de vrouw sedert de 306de dag voor de geboorte van het kind was gescheiden van tafel en bed of zij en haar echtgenoot of geregistreerde partner sedert dat tijdstip gescheiden hebben geleefd, kan de vrouw binnen een jaar na de geboorte van het kind ten overstaan

³⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1979-1980, 16 104, nrs. 1-4 (MvT), pag. 5.

	van de ambtenaar van de burgerlijke stand verklaren dat haar overleden echtgenoot of geregistreerde partner niet de vader is van het kind, van welke verklaring een akte wordt opgemaakt; was de moeder op het tijdstip van de geboorte hertrouwd of had zij een nieuw partnerschap laten registreren dan is in dat geval de huidige echtgenoot of geregistreerde partner de vader of, in het geval, genoemd in artikel 198, eerste lid, onder b, de huidige echtgenote of geregistreerde partner de moeder van het kind;
c.	die het kind heeft erkend;
d.	wiens vaderschap gerechtelijk is vastgesteld; of
e.	die het kind heeft geadopteerd.

Artikel 259 Sr

1886	2017
Indien de moeder, onder de werking van vrees voor de ontdekking van hare bevalling, haar kind kort na de geboorte te vondeling legt of, met het oogmerk om er zich van te ontdoen, verlaat, wordt het maximum der in de artikelen 256 en 257 vermelde straffen tot de helft verminderd.	Indien de moeder onder de werking van vrees voor de ontdekking van haar bevalling haar kind kort na de geboorte te vondeling legt of, met het oogmerk om er zich van te ontdoen, verlaat, wordt het maximum der in de artikelen 256 en 257 vermelde gevangenisstraffen tot de helft verminderd en wordt de in artikel 257 vermelde geldboete tot de vierde categorie teruggebracht.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.

Algemeen

Dit betreft de strafvermindering met betrekking tot de vrees voor ontdekking. Dit artikel is sinds invoering in 1886 niet meer gewijzigd.

De wetgever merkte bij de invoering op dat het artikel in rechtstreeks verband staat met kinderdoodslag (artikel 290 Sr), alwaar de straf de helft bedraagt van doodslag (artikel 289).

De Raad van State was kritisch. "De vraag is of [het] artikel wel genoegzaam verband houdt met art. 314 [290]. (...) Kinderdoodslag door middel van te vondeling legging schijnt niet minder strafbaar dan de onmiddellijk gepleegde kinderdoodslag van art. 314."

Uit het rapport aan de Koning blijkt dat het advies verworpen wordt: "Bij de hier gemaakte vergelijking schijnt er niet op te zijn gelet, dat bij kinderdoodslag en kindermoord de levensberoving is het gewild gevolg van het feit, wat niet geacht kan worden het geval te zijn (veeleer zelfs het tegendeel) wanneer de moeder het kind te vondeling legt, ook al volgt daaruit zijn dood."³⁶

"De voorwaarde, waaronder artikel 259 kan worden toegepast, is evenwel beperkt. Het artikel heeft alleen betrekking op de situatie waarin de zwangerschap van de vrouw voor haar omgeving niet bekend is en zij uit vrees voor de ontdekking van de geboorte kort daarna haar kind te vondeling legt of, met het oogmerk om er zich van te ontdoen, verlaat. Er zijn echter andere gevallen denkbaar, waarin een ouder in een zodanige crisissituatie komt te verkeren dat hij geen andere uitweg ziet dan zich zo snel mogelijk van het kind te

³⁶ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 386.

ontdoen. In al die gevallen, waarin een ouder vanuit een hevige gemoedsbeweging daartoe gedrongen geen enkele verantwoordelijkheid jegens zijn pasgeboren kind wil of durft te aanvaarden, lijkt het mij uit overwegingen van humaniteit jegens de ouders - en in het belang van het kind dat door niet-tevondelinglegging in die gevallen nog meer kan worden geschaad - aanvaardbaar, dat tegen de ouder geen strafvervolging wordt ingesteld, indien hij het kind kort na de geboorte op zodanige wijze te vondeling legt, dat hij er zeker van is dat anderen zich het lot van het kind aantrekken."³⁷

Bestanddelen

«te vondeling legt»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 256 Sr.

«moeder»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 258 Sr.

Artikel 260 Sr

1886	2017
Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 255-259 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 4 vermelde rechten worden uitgesproken.	Bij veroordeling wegens een der in de artikelen 255-259 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28, eerste lid, onder 4°, vermelde rechten worden uitgesproken.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
<i>aanhangig</i>		34 629	<i>Voorgestelde wijziging:</i> ³⁸
<p><i>Voor de tekst wordt de aanduiding «1» geplaatst.</i></p> <p><i>Er wordt een tweede lid toegevoegd, luidende: 2. Bij veroordeling wegens het in artikel 255 omschreven misdrijf kan de schuldige, indien hij het misdrijf in zijn beroep heeft begaan, worden ontzet van de uitoefening van dat beroep.</i></p>			

Algemeen

Dit betreft de ontzetting uit de rechten als bijkomende straf. Dit is nader toegelicht in artikel 28 Sr.

³⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 1979-1980, 16 104, nr. 3 (MvT), pag. 4.

³⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2016-2017, 34 629, nr. 2 (OvW), pag. 25.

Titel XVI. Belediging

Algemeen

"De hoofdbeginselen van dezen titel (...) kan men, behoudens de bijzondere bepalingen van de artt. 287, 289 en 290 [268, 270 en 271], zamenvatten in de drie volgende regels:

- a. geene belediging zonder opzet om te beledigen;
- b. geen laster zonder dat blijkt van de opzettelijke onwaarheid der betigting;
- c. geen onderzoek naar waarheid of onwaarheid dan in bepaalde door de wet genoemde gevallen.

Ad a. De wil van den dader is hier van overwegenden invloed. Het voornaamste vereischte voor belediging is de aanwezigheid van den *animus injuriandi*, van het oogmerk hetzij om iemands eergevoel te krenken, hetzij om, in de oogen van anderen, iemands eer te vermindern. Ten onregte vermeldt § 187 D. W. nevens de krenking van de eer ook de krenking van het crediet; deze opvatting overschrijdt het begrip van belediging.

Ad b. »Logen is het kenmerk van laster", zeide de regering in 1847, maar groot was de strijd tusschen deze volkomen juiste stelling der memorie van toelichting en art. 1 titel XVII boek II van het ontwerp aannemende, evenals art. 367 C. P., dat men ook kan lasteren zoo wel wanneer men de waarheid spreekt, als wanneer men onbekend is met de onwaarheid van hetgeen men verspreidt. Dit stelsel is onverdedigbaar. Hij die de waarheid spreekt of meent te spreken kan beledigen, nimmer lasteren. Alleen hij die tegen beter weten aan iemand, met het oogmerk om hem te beledigen, onware feiten waardoor diens eer en goede naam worden aangerand, ten laste legt, is lasteraar.

Ad c. Is de uitsluiting van het bewijs van de waarheid der ten laste gelegde feiten bij het misdrijf van laster onverdedigbaar, aan den anderen kant zou het onvoorwaardelijk toelaten van het bewijs dier feiten niet slechts het doel verre voorbijstreven, maar voor de eer der personen, voor de rust der gezinnen en voor de openbare zedelijkheid ten hoogste gevaarlijk kunnen worden. Het moet niet aan den belediger vrijstaan de private handelingen, het intieme leven van den beledigde aan eene openbare instructie, een openbaar debat en eene regterlijke uitspraak te onderwerpen. De wetgever moet vóór alles zorgen, dat het lasterproces niet een middel tot verspreiding of voortzetting van den laster worde of buiten noodzaak den sluijer van het private leven opheffe. Alleen wanneer òf de beledigde zich bij zijne klagte uitdrukkelijk op de onwaarheid der ten laste gelegde feiten beroept, òf aan een ambtenaar een in de uitoefening van zijne bediening gepleegd feit wordt ten laste gelegd, is het onderzoek naar de waarheid of onwaarheid van die feiten geoorloofd. Deze beperking van het misdrijf van laster is te meer aan te bevelen, omdat men geenszins te kiezen heeft tusschen gevaarlijke onthullingen en straffeloosheid. Een derde is mogelijk. Waar geen laster is, kan smaad of smaadschrift bestaan. Zoowel wanneer het onderzoek naar de waarheid of onwaarheid is uitgesloten, als ook wanneer het bewijs der waarheid van het ten laste gelegde feit geleverd wordt, blijft het mogelijk de telastlegging te straffen als smaad of smaadschrift. Voor den beklagde blijft het onderzoek naar de waarheid van gewigt, ook omdat, indien hij aantoonde geen leugenaar te zijn, dit kan leiden tot het betoog, dat er evenmin *animus injuriandi* en dus in het geheel geene belediging aanwezig is.

Dit ontwerp splitst de belediging in:

1°. smaad (...), namelijk telastlegging van bepaalde feiten door mededeeling aan onderscheidene personen hetzij vereenigd, hetzij afzonderlijk bij opvolging;

2°. smaadschrift (...), namelijk gelijke telastlegging door middel van verspreide geschriften of afbeeldingen;

3°. eenvoudige belediging (...), die niet aan de vereisten van smaad of smaadschrift voldoet.

De *Code Pénal* kent geene andere beledigingen tegen private personen dan die welke zich uiten in woorden. Andere even ergerlijke beledigingen, b.v. het spuwen in het aangezicht, blijven daardoor ongestraft, weder andere vallen onder de qualificatie van mishandeling, ofschoon de slag of stoot niet werd toegebracht *animo laedendi* maar *animo injuriandi*. Dit stelsel verdient geene goedkeuring. De *animus injuriandi* kan zich even goed in daden uiten als in woorden. Teregt werd dit, op het voorbeeld van het romeinsche regt, erkend in het wetboek van 1809 (art. 164) en in de ontwerpen van 1814 (art. 252) en 1827 (art. 237). De *injuria realis* behoort dus opnieuw in het nederlandsche strafregt te worden erkend(...). De praktische bezwaren die men daartegen heeft aangevoerd (...) de *injuria realis* met stilzwijgen voorbij te gaan en haar dus alleen te straffen waar zij valt onder het begrip van mishandeling, zijn niet overwegend. Uit den aard van het feit zal in den regel reeds voldoende blijken of het gepleegd is om te beledigen en dus strafbaar is als belediging, niet als mishandeling. De verwonding zal wel bijna altijd tot de laatste, een ligte slag of stoot in het aangezicht meestal tot de eerste te brengen zijn; het ware leed is dan niet ligchaamssmart, maar de zedelijke grief. Praktisch levert dit ook het voordeel op, dat een groot aantal stooten en slagen van ligten aard, als beledigingen, alleen op klagte vervolgbaar worden en dus het openbaar ministerie zich daarmee niet uit eigen beweging heeft in te laten."³⁹

Artikel 261 Sr

1886	2017
<p>Hij die opzettelijk iemands eer of goeden naam aanrandt, door telastlegging van een bepaald feit, met het kenlijk doel om daaraan ruchtbaarheid te geven, wordt, als schuldig aan smaad, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.</p> <p>Indien dit geschiedt door middel van geschriften of afbeeldingen, verspreid, openlijk ten toon gesteld of aangeslagen, wordt de dader, als schuldig aan smaadschrift, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.</p> <p>Noch smaad, noch smaadschrift bestaat voor zover de dader klaarblijkelijk heeft gehandeld in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging.</p>	<p>1 Hij die opzettelijk iemands eer of goede naam aanrandt, door telastlegging van een bepaald feit, met het kennelijke doel om daaraan ruchtbaarheid te geven, wordt, als schuldig aan smaad, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van de derde categorie.</p> <p>2 Indien dit geschiedt door middel van geschriften of afbeeldingen, verspreid, openlijk tentoongesteld of aangeslagen, of door geschriften waarvan de inhoud openlijk ten gehore wordt gebracht, wordt de dader, als schuldig aan smaadschrift, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de derde categorie.</p> <p>3 Noch smaad, noch smaadschrift bestaat voor zover de dader heeft gehandeld tot noodzakelijke verdediging, of te goeder trouw heeft kunnen aannemen dat het te last gelegde waar was en dat het algemeen belang de telastlegging eiste.</p>

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
16-08-1934	Stb. 1934, 405	237	Wijziging artikel. ⁴⁰
	In het tweede lid wordt na «aangeslagen» ingevoegd: of door geschriften waarvan de inhoud openlijk ten gehore wordt gebracht.		

³⁹ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 387-398.

⁴⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 1933-1934, 237, nr. 7 (GOvW), pag. 21.

31-05-1954	Stb. 1954, 169	2 117	Verhoging geldboete.
26-04-1978	Stb. 1978, 155	11 249	Wijziging artikel: ⁴¹
	Het derde lid wordt: Noch smaad, noch smaadschrift bestaat voor zover de dader heeft gehandeld tot noodzakelijke verdediging, of te goeder trouw heeft kunnen aannemen dat het te laste gelegde waar was en dat het algemeen belang de telastelegging eiste.		
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.

Algemeen

Dit betreft de strafbaarstelling van smaad en smaadschrift. "Voor het misdrijf van smaad wordt gevorderd, dat men door mededeeling aan onderscheidene personen, gelijktijdig of bij opvolging, een bepaald feit aan iemand ten laste legt. (...) Smaadschrift verschilt van smaad alleen in het middel waardoor het misdrijf gepleegd wordt, nl. door »geschriften of afbeeldingen". Tot afzonderlijke vermelding van belediging in authentieke akten (...) bestaat geen grond; zij zal of in art. 280 [261, red.], of in eene andere bepaling van dezen titel vallen.

Rechtvaardigingsgrond.

In het derde lid is de straffeloosheid. "Deze formulering stelt buiten twijfel dat het hier om een rechtvaardigingsgrond, en niet slechts om een verontschuldigungsgrond gaat." Deze wordt in 1978 geherformuleerd. "Evenals de werkgroep achten zij het wenselijk de bijzondere strafuitsluitingsgrond niet beperkt te houden tot gevallen waarin (objectief) in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging is gehandeld, maar ook uitdrukkelijk te voorzien in straffeloosheid voor de dader die te goeder trouw overtuigd was zowel van de waarheid van de door hem geuite beschuldiging als van zijn plicht tot publikatie in het algemeen belang. Deze verruiming maakt een onderzoek naar de objectieve juistheid van de beschuldiging - een onderzoek dat bijzonder pijnlijk kan zijn voor degene die door de verdachte beschuldigd is - in beginsel overbodig."⁴²

"Overigens zal bij een beroep op een geobjectiveerde strafuitsluitingsgrond het in *dubio pro reo* gelden. De rechtspraak neemt genoeg met het aannemelijk maken van het bestaan van de strafuitsluitingsgrond; het onweerlegbare bewijs behoeft niet te worden geleverd."⁴³

Belediging van buitenlandse staatslieden.

"Na ampel beraad zijn de ondergetekenden, in afwijking van het advies van de werkgroep-Langemeijer, tot de conclusie gekomen, dat de belediging van het hoofd of een andere regeringspersoon van een bevriende staat in het algemeen niet als afzonderlijk, ambtshalve te vervolgen, misdrijf strafbaar behoeft te zijn, en dat hiervoor dus in beginsel wel kan worden volstaan met de bepalingen omtrent 'commune' belediging (artt. 261 e.v. W.v.S.). Het enige argument dat destijds, bij het tot stand brengen van het wetboek, is aangevoerd voor afzonderlijke strafbaarstelling (overigens beperkt tot belediging van staatshoofden en gezanten), luidde lapidair: "De internationale pligten en het belang van den staat om die te vervullen eischen de strafbepalingen van dezen titel" (t.w. de derde titel van het tweede boek). Sporen van discussie over het beginsel zijn niet te vinden); blijkbaar achtte men het toen volkomen vanzelfsprekend. De werkgroep heeft in haar rapport een aanmerkelijk uitvoeriger motivering gegeven. Zonder het gewicht daarvan te onderschatten, achten de

⁴¹ Eerste Kamer, vergaderjaar 1977-1978, 11 249, nr. 34 (NGOVW), pag. 2.

⁴² Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 6.

⁴³ Tweede Kamer, vergaderjaar 1975-1976, 11 249, nr. 6-8 (MvA), pag. 6.

ondergetekenden toch ook de in dat rapport gepresenteerde argumenten tezamen nog niet voldoende overtuigend. Als voornaamste, althans primaire, motief voert de werkgroep aan, dat "ook thans nog de burgers van een ander land belediging van hun staatshoofd door een buitenlander zullen gevoelen als hun gehele volk aangedaan, zelfs dan wanneer zij persoonlijk op dit staatshoofd kritiek zouden hebben. In zover kan het feit naast de kwetsing van het staatshoofd persoonlijk ook gevoelens van gekwetstheid bij het door hem vertegenwoordigde volk en benadeling van een goede internationale verstandhouding na zich slepen. Dit laatste betekent bedreiging van een groot en waardevol belang dat een aanmerkelijk zwaardere strafbaarheid dan bij andere belediging stellig rechtvaardigt". Hiertegenover kan worden gesteld, dat de nationale gevoelens van een ander volk op velerlei wijzen kunnen worden gekrenkt. Wanneer men zulk een krenking als grond voor strafbaarheid of strafverzwaring aanvaardt, zou niet alleen voor het staatshoofd (met de minister-president en de minister van buitenlandse zaken, die de werkgroep - in overeenstemming met de Adviescommissie inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken - daarmede gelijk wil stellen) een bijzondere strafbepaling nodig zijn, maar ook voor andere nationale figuren en instellingen, en voor symbolen als vlag, wapen en volkslied. Trouwens, niet slechts belediging, beschimping en bespotting, maar ook zakelijke kritiek) Zie Smidt, o.c; p. 47 en 50. 7 kan "gevoelens van gekwetstheid bij het volk en benadeling van een goede internationale verstandhouding na zich slepen". De enkele mogelijkheid, dat zulke gevoelens worden gewekt, kan dan ook naar het oordeel van de ondergetekenden geen voldoende motief voor strafbaarstelling opleveren. Verder heeft de werkgroep in dit verband opgemerkt, dat het eisen van een klacht (voor vervolgbaarheid wegens belediging van het hoofd etc. van een bevriende staat) niet opportuun is, omdat "het eventueel geen gevolg geven aan de klacht van dat staatshoofd door de burgers van diens staat gezien zou kunnen worden als een kwetsend gebeuren temeer en wel een waardoor een Nederlands staatsorgaan verantwoordelijk zou kunnen worden gesteld." Dit laatste lijkt inderdaad wel plausibel, maar de vraag is waarom hetzelfde niet zou gelden voor afwijzing van een klacht (of enige andere op vervolging gerichte démarche) die het karakter van een wettelijke voorwaarde voor de vervolgbaarheid mist. Ook als het delict van ambtswege kan worden vervolgd, staat het de beledigde en diens regering immers vrij, een klacht bij de Nederlandse autoriteiten in te dienen. In de praktijk is van die vrijheid ook herhaaldelijk gebruik gemaakt. Met name de regeringen van staten met een autoritair regiem plegen in dit opzicht blijk te geven van diligentie. Er blijft dan nog als argument over, "dat in de meeste met Nederland vergelijkbare landen enige vorm van speciale bescherming van de eer van het vreemde staatshoofd niet ontbreekt". Al is de Nederlandse wetgever niet gehouden zich aan te sluiten bij de strafwetten van andere landen, ook niet voor zover zij met het onze vergelijkbaar zijn, er behoort toch wel op die wetten te worden gelet, zeker bij onderwerpen met duidelijk internationale aspecten. Het wetsontwerp strekt echter ook niet tot afschaffing van elke vorm van bijzondere strafrechtelijke bescherming van hoofden van bevriende staten tegen beledigingen die binnen de territoriale werkingssfeer van onze strafwet vallen. Vooreerst is in artikel I, onder K, een verhoging van het gewone strafmaximum voorzien. (Vgl. de aantekening bij dat onderdeel.) Verder voegt artikel I, onder D, een nieuwe bepaling aan het bestaande artikel 118 W.v.S. toe, waarbij opzettelijke belediging van het hoofd of een lid van de regering van een bevriende staat strafbaar wordt gesteld voor het geval van een niet-particulier bezoek aan Nederland. Deze bepaling, die de vervolgbaarheid niet van een klacht afhankelijk stelt, is in hoofdzaak ontleend aan het ontwerp van de werkgroep-Langemeijer. Voor het hier bedoelde geval heeft ook die werkgroep een afzonderlijke strafbepaling aanbevolen, naast de meer algemene van artikel 117, die zij niet wilde laten vervallen. Deze aanbeveling is gedaan, omdat zij het raadzaam vond bij belediging tijdens een bezoek aan

ons land de mogelijkheid van voorlopige hechtenis open te houden. Het wetsontwerp gaat hier iets verder dan het voorstel van de werkgroep, die, zoals gezegd, alleen de minister-president en de minister van buitenlandse zaken gelijk wilde stellen met het staatshoofd). De ondergetekenden achten het - met volledige erkenning van de bijzondere positie van die bewindslieden - toch wat willekeurig, de grens ergens dwars door de regering heen te trekken. In het voorgestelde nieuwe artikel 118, eerste lid, zijn daarom, voor wat de strafrechtelijke bescherming tegen belediging betreft, alle leden van de regering met het staatshoofd gelijkgesteld. De in het regeringsontwerp opgenomen bepaling van artikel 118, eerste lid, gaat in een ander opzicht iets minder ver dan de overeenkomstige in het ontwerp van de werkgroep. Zij beperkt namelijk de bijzondere strafrechtelijke bescherming tot regeringspersonen die in de uitoefening van hun ambt in Nederland vertoeven. Wanneer buitenlandse staatslieden een zuiver particulier bezoek aan ons land brengen, en zij, b.v., in hun hotel door een medegast worden beledigd bij een woordenwisseling over welk punt van geschil dan ook, zijn er naar het oordeel van de ondergetekenden geen voldoende redenen om die belediging anders dan volgens de gewone regels af te doen. Voor het overige zal, bij aanvaarding van het wetsontwerp, ten aanzien van de belediging van een lid van de regering van een bevriende staat gelden wat daarvoor (afgezien van de uitzondering voor het staatshoofd) ook nu reeds geldt, en sinds 1886 heeft gegolden; t.w. dat voor vervolging een klacht nodig is, en dat de algemene bepalingen omtrent eenvoudige belediging, smaad (schrift) en laster van toepassing zijn. (...)

Artikel II van het wetsontwerp bevat (onder B) een bepaling volgens welke, bij belediging van het hoofd of een lid van de regering van een bevriende staat, geen klacht van de beledigde zelf nodig is; volstaan kan worden met een door die regering bij de Nederlandse ingediend verzoek om strafvervolging. In het algemeen lenen de bestaande regels betreffende het indienen en intrekken van klachten (artt. 165 en 166 Sv.) zich hier namelijk niet goed voor toepassing. De ratio van artikel 67a W.v.S., dat vervolging mogelijk maakt ook wanneer de beledigde geen persoonlijk initiatief wenst te nemen, geldt hier dus niet. Bovendien kan dat artikel in zijn bestaande vorm bezwaarlijk worden toegepast in zaken betreffende de belediging van het hoofd of een lid van de regering van een andere staat."⁴⁴

Bestanddelen

«die opzettelijk iemands eer of goede naam aanrandt»

"Het »oogmerk" (dat om te beledigen) is in het »opzettelijk aanranden" begrepen (evenals onder opzettelijk doden het oogmerk om te doden).⁴⁵

"Het begrip «eer» (waarmee in de doctrine de «goede naam» op één lijn wordt gesteld) is sterk subjectief bepaald. Wat de een tolereert, zal de ander als een onaanvaardbare grofheid beschouwen. Ook de omstandigheden waaronder het feit plaatsvindt kunnen een belangrijke rol spelen. Tijd en milieu hebben er verder invloed op wat in de maatschappij als beledigend wordt aangemerkt. Reeds in een pre-advies voor de Nederlandse Juristenvereniging uit 1915 wordt dienaangaande opgemerkt: «Evenzeer als het oordeel der maatschappij medegaat met en afhankelijk is van haar steeds wisselende sociale samenstelling, evenzo groeit het begrip omtrent eer met haar omgeving mee».⁴⁶⁴⁷

⁴⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 7.

⁴⁵ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 393.

⁴⁶ Aangehaald bij Noyon-Langemeijer-Remmeling. Het Wetboek van Strafrecht, aant. 3a op de titel «Belediging»

⁴⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 1975-1976, 11 249, nr. 6-8 (MvA), pag. 2.

«door telastlegging van een bepaald feit»

"Voor het misdrijf van smaad wordt gevorderd, dat men door mededeeling aan onderscheidene personen, gelijktijdig of bij opvolging, een bepaald feit aan iemand ten laste legt."⁴⁸

«met het kennelijke doel om daaraan ruchtbaarheid te geven»

"Wie zonder dat doel, op straat zacht spreekt, moet niet onder het artikel vallen."⁴⁹

«smaad»

"De heer De Savornin Lohman, lid der Commissie van Rapporteurs. Het stelsel dat aan dezen Titel ten grondslag ligt is zeer eenvoudig en het komt der Commissie volkomen juist voor. Er is smaad of smaadschrift zoodra iemand iets opzettelijk ten laste legt aan een ander, waardoor deze beleedigd wordt. In zekeren zin komt het daarbij niet aan op den *animus*. In de tegenwoordige procedure ten aanzien van smaad en smaadschriften wordt dan ook altijd door den regter uitgemaakt dat de dader heeft gehad den wil om te beleedigen omdat die blijkt uit de woorden. Dat is volkomen juist. Zoodra uit de woorden zelve blijkt dat iemand is beleedigd, kan het den beleedigde volstrekt niet schelen wat de *animus* van den beleediger geweest is, hier is opzet dan ook genomen in de beteekenis, dat men de wetenschap heeft dat men doet wat het artikel verbiedt, meer niet. De regel is dus: iedereen, die een ander iets ten laste legt, waardoor deze wordt gesmaad, is strafbaar. In art. 263 echter wordt bepaald dat, wanneer iemand: die een ander iets ten laste legt, dat gedaan heeft met een geoorloofd inzicht, er, indien hij dat feit bewijzen kan, geen smaad of smaadschrift is in den zin der wet. Maar in art. 262 is voorzien in een bijzonder geval.

Het kan zijn dat ik iemand iets ten laste leg volkomen te goeder trouw alleen uit kwaadsprekendheid, ligtzinnigheid of wat dan ook. In dat geval heb ik een ander gesmaad; om dien smaad moet ik worden gestraft, en de hoogste straf is in het eene geval van art. 261 zes maanden. in het andere geval een jaar. Maar nu zal iedereen toestemmen dat het iets geheel anders is, wanneer ik een ander een feit ten laste leg, omdat ik meen dat hij dat feit bedreven heeft, dan wanneer ik dat doe tegen beter weten in."⁵⁰

De strafbaarstelling omvat ook de 'kruipende laster': "Met voldoening bespeurt de Minister dat het stelsel van het Ontwerp om ook den zoogenaamden kruipenden laster strafbaar te stellen, geenerlei tegenspraak vindt."⁵¹

Kruipende laster zijn "beschuldigingen die weliswaar in het geheim (meestal tegen één persoon) zijn gedaan, maar waarvan de dader wel de bedoeling had dat zij onder het publiek bekend zouden worden."⁵²

«tentoonstelt» en «verspreidt»

Deze begrippen zijn nader toegelicht in artikel 113 Sr.

«geschriften waarvan de inhoud openlijk ten gehore wordt gebracht»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 113 Sr.

⁴⁸ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 390.

⁴⁹ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 393.

⁵⁰ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 390-395.

⁵¹ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 393.

⁵² [nl.wikipedia.org/wiki/Smaad_\(Nederland\)#Kruipende_laster](https://nl.wikipedia.org/wiki/Smaad_(Nederland)#Kruipende_laster)

«VOOR ZOVER »

"De woorden «voorzover» komen al sinds 1886 in artikel 261, derde lid, W.v.Sr. voor. Het is niet gebleken dat zij een ongewenste vaagheid hebben geschapen in de toepassingsmogelijkheid van de onderhavige strafuitsluitingsgrond. In de memorie van toelichting bij het wetsontwerp (blz. 5, linkerkolom) is reeds uiteengezet, dat vervanging van «voor zover» door «indien» het ongewenste gevolg heeft, dat wanneer de verdachte een reeks beschuldigingen heeft geuit en slechts een deel daarvan nodig was voor (bij voorbeeld) een verdediging tegen aantijgingen die hemzelf of een derde troffen, de overige niettemin gerechtvaardigd zouden moeten worden geacht. Ook al verzekert de inhoud van een grievende beschuldiging de dader met een beroep op het algemeen belang of noodzakelijke verdediging straffeloosheid, dan zal hij toch strafbaar zijn wanneer de vorm nodeloos beledigend was (vgl. Noyon-Langemeijer-Remmeling. Het Wetboek van Strafrecht, aant. 10 op art. 261)."⁵³

«te goeder trouw»

"De ondergetekenden zouden ondubbelzinnig tot uitdrukking willen brengen, dat het in het tweede deel van de ontwerpbeplanning, evenals in het eerste deel daarvan, om een rechtvaardigingsgrond gaat. Daarom zijn de woorden 'te goeder trouw heeft aangenomen' in het regeringsontwerp vervangen door 'te goeder trouw heeft kunnen aannemen'. Aldus is het criterium voor uitsluiting van de strafbaarheid geobjectiveerd. Een konsekwentie hiervan is, dat b.v. degene die heeft geholpen bij het verspreiden van een geschrift met een voor een derde compromitterende inhoud, en die van de onjuistheid van de daarin vervatte beschuldigingen overtuigd was, toch niet wegens het in art. 271 omschreven 'verspreidingsdelict' kan worden veroordeeld, als de schrijver te goeder trouw heeft kunnen aannemen dat die beschuldigingen wel juist waren en dat de publikatie ervan door het algemeen belang werd geëist. Dit lijkt de ondergetekenden minder bezwaarlijk dan het alternatief, waarbij slechts sprake zou zijn van een verontschuldigungsgrond. In die constructie zou de auteur van een volkomen juiste publikatie, waarin terecht laakbaar gedrag aan de kaak is gesteld, weliswaar - als zijnde verontschuldigd - straffeloos blijven, maar de wederrechtelijkheid van het feit zou dan niet zijn opgeëven. Door dit laatste zou de mogelijkheid bestaan van toewijzing van een civiele vordering, strekkende tot het opleggen van een verbod (met dwangsom) om voort te gaan met de verspreiding van het geschrift waarin de beschuldiging is vervat. Het is wel mogelijk, de bepaling zo te formuleren, dat zij enerzijds voorziet in een rechtvaardigingsgrond voor gevallen waarin in het algemeen belang inderdaad het openbaren van het compromitterende feit eiste, en anderzijds in een verontschuldigungsgrond voor de dader die dat alleen maar (zij het wel te goeder trouw) heeft aangenomen. Daarmee zou echter het beoogde doel — het zo veel mogelijk afsnijden van discussies in foro over de juistheid van de geuite beschuldiging — worden gemist. De verdachte houdt er dan belang bij, het bewijs van die juistheid te leveren, en de gelegenheid daartoe zou hem bezwaarlijk kunnen worden onthouden. Men kan zich afvragen of het wel nodig is als afzonderlijke eis te stellen, dat de dader te goeder trouw heeft kunnen aannemen dat de door hem geponeerde beschuldiging waar was. Het valt wat moeilijk, zich gevallen voor te stellen waarin hij daar zelf niet in geloofde, maar waarin hij toch wel te goeder trouw meende, of kon menen, dat het algemeen belang met het publiceren van de (onware, althans ongeverifieerde) beschuldiging was gediend. Iemand die zich op het standpunt stelt dat het doel de middelen heiligt, zal men niet licht als te goeder trouw beschouwen. Een bezwaar levert de dubbele eis echter niet op. De ondergetekenden zouden

⁵³ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 6 (MvA), pag. 18.

deze willen overnemen, om elke twijfel uit te sluiten omtrent de strafbaarheid van valse beschuldigingen, ook voor zover deze woorden worden geuit ter bestrijding van een kwalijke of ter bevordering van een op zichzelf wel goede zaak."⁵⁴

"Het wetsontwerp beoogt de strafbare smaad in te perken. De dader die te goeder trouw heeft kunnen aannemen dat het te laste gelegde feit waar was en ook te goeder trouw heeft kunnen aannemen dat het algemeen belang het openbaren ervan eiste, gaat voortaan vrijuit. Dit houdt dus in dat sterk rekening wordt gehouden met het subjectieve inzicht van de dader."⁵⁵

«in het algemeen belang»

"In het bestaande artikel 261, lid 3, ligt een objectieve interpretatie van de woorden «handelen in het algemeen belang» meer voor de hand: In die laatste opvatting is niet het enkele handelen met de bedoeling tot bevordering van dat belang voldoende, tevens moet het algemeen belang door de handeling zijn bevorderd. (Vgl. Noyon-Langemeijer-Rommelink, Het Wetboek van Strafrecht, aant. 7 op artikel 261). Ten aanzien van de terecht geuite beschuldiging geldt derhalve dat de verdachte reeds op de nieuwe strafuitsluitingsgrond beroep kan doen, wanneer het algemeen belang door de beschuldiging, objectief bezien, weliswaar niet werd gediend maar de verdachte dit redelijkerwijze had mogen aannemen. In het bestaande wettelijke systeem is het op zijn minst twijfelachtig of de dader met zo'n verweer succes zou hebben."⁵⁶

Artikel 262 Sr	
1886	2017
Hij die het misdrijf van smaad of smaadschrift pleegt ingeval het bewijs der waarheid van het te laste gelegde feit is toegelaten, wordt, indien hij dat bewijs niet levert en de telastlegging tegen beter weten is geschied, als schuldig aan laster, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren. Ontzetting van de in artikel 28 n°. 1-3 vermelde rechten kan worden uitgesproken.	1 Hij die het misdrijf van smaad of smaadschrift pleegt, wetende dat het te last gelegde feit in strijd met de waarheid is, wordt, als schuldig aan laster, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van de vierde categorie. 2 Ontzetting van de in artikel 28, eerste lid, onder 1° en 2°, vermelde rechten kan worden uitgesproken.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
26-04-1978	Stb. 1978, 155	11 249	Wijziging artikel: ⁵⁷
	Het eerste lid wordt gelezen: Hij die het misdrijf van smaad of smaadschrift pleegt, wetende dat het te laste gelegde in strijd met de waarheid is, wordt, als schuldig aan laster, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren. In het tweede lid wordt in plaats van «artikel 28 no. 1-3» gelezen: artikel 28 no. 1-2.		
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.

⁵⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 5.

⁵⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 6 (MvA), pag. 6.

⁵⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 6 (MvA), pag. 6.

⁵⁷ Eerste Kamer 1977-1978 11 249 34 (NGOvW), pag. 2.

Algemeen

Dit betreft de strafbaarstelling van laster, zijnde smaad, maar wetende dat het gestelde onwaar is. "Waar degene, die aan een ander een feit, waardoor diens eer of goede naam wordt aangetast ten laste legt, dit feit teregt of ten onregte voor waar houdt, of waar eene veroordeeling ter zake van dat feit is uitgesproken, is elke vervolging wegens laster uitgesloten. Culposen laster kent het ontwerp niet.

In beide gevallen echter kan eene vervolging wegens smaad, smaadschrift of eenvoudige belediging (artt. 279, 280 en 285) worden ingesteld, als de telastlegging >met het oogmerk om te beledigen" is geschied. Dit is zoo duidelijk uit de bepalingen van het ontwerp, in haar onderling verband, dat elke nog nadere uiteenzetting daarvan in de memorie van toelichting overbodig is."⁵⁸

Het artikel wordt in 1978 gewijzigd. "Het voorgestelde nieuwe artikel 262 W.v.S. (artikel I, onder H, van het wetsontwerp) omschrijft laster nu als smaad of smaadschrift, gepleegd door hem die weet dat het te laste gelegde in strijd met de waarheid is. Wanneer het openbaar ministerie (mede) ter zake van deze vorm van belediging gaat vervolgen - hetgeen overigens in het algemeen slechts mogelijk is wanneer de beledigde een geldige klacht heeft ingediend, of zich niet tijdig heeft verzet tegen een hem medegedeeld voornemen tot vervolging van ambtswege (artt. 67o en 269 W.v.S.) - zal het rekening moeten houden met de kans dat de verdachte volhoudt een ware beschuldiging te hebben geuit. Gebeurt dat inderdaad, dan mag aan de verdachte niet de gelegenheid worden onthouden zijn bewering op de terechtzitting met bewijzen te staven; anders zou immers zijn verdediging onmogelijk worden gemaakt. Met het oog op de belangen van de beledigde zal dus bijzondere voorzichtigheid bij vervolging wegens laster geboden zijn. Wanneer de valsheid van de aantijging echter evident is, kan het verantwoord en aangewezen zijn de verdachte ter zake van deze gekwalificeerde vorm van smaad of smaadschrift te vervolgen. (...)

In de klacht behoeft niet te zijn gesteld, dat de verdachte tegen beter weten heeft gehandeld. Dit is trouwens ook naar geldend recht niet nodig voor veroordeling wegens laster. Anders dan in het voorstel van de werkgroep is in het wetsontwerp vastgehouden aan de bestaande eis, dat voor veroordeling terzake van laster moet worden bewezen dat de verdachte zich bewust was van de onwaarheid van zijn beschuldiging. (Vgl. de woorden "tegen beter weten" in de geldende tekst van artikel 262, eerste lid.) De werkgroep wilde "grof lichtvaardig" geuite beschuldigingen gelijk stellen met die waarvan de onwaarheid aan de verdachte bekend was. Een dringende reden voor zulk een verruiming zien de ondergetekenden echter niet. Zij achten het voldoende dat lichtvaardig geuite beschuldigingen, in gevallen waarin niet komt vast te staan dat de verdachte zich van de onwaarheid daarvan bewust was, kunnen leiden tot veroordeling wegens (de ongekwalificeerde vorm van) smaad of smaadschrift, waarbij oplegging van onvoorwaardelijke gevangenisstraf mogelijk is."⁵⁹

Bestanddelen

«smaad(schrift)»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 261 Sr.

⁵⁸ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 397-398.

⁵⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 9.

Artikel 263 Sr

1886	2017
Het bewijs der waarheid van het te laste gelegde feit wordt alleen toegelaten in de volgende gevallen: 1°. wanneer de rechter het onderzoek naar de waarheid noodig acht ter beoordeeling van de bewering van den beklagde dat hij in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging gehandeld heeft; 2°. wanneer aan een ambtenaar een feit begaan in de uit oefening zijner bediening wordt te laste gelegd.	[Vervallen per 26-04-1978]

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
26-04-1978	Stb. 1978, 155	11 249	Artikel vervalt. ⁶⁰

Algemeen

Dit betrof de voorwaarde dat bewijs van de waarheid (met betrekking tot artikel 262 Sr) slechts is toegelaten in specifieke gevallen.

Vervallen artikel

In 1978 wordt artikel 262 Sr herzien. "De voorgestelde wijziging van artikel 262 en de daarmee verband houdende schrapping van de artikelen 263 en 264 strekken er toe, de bepalingen omtrent het, in bepaalde gevallen bij vervolging wegens smaad of smaadschrift, door de verdachte te leveren bewijs van de waarheid te doen vervallen."⁶¹

"Het bewijs van de waarheid van de beschuldiging is daarom alleen ter zake, wanneer zonder de vaststelling of de beschuldiging al dan niet waar was, de vraag of de dader te goeder trouw heeft kunnen handelen gelijk hij deed, zich niet goed laat beantwoorden. De rechter zal daarbij van geval tot geval kunnen beoordelen wat wel en niet ter zake is bij een onderzoek naar de gegrondheid van het verweer, terwijl volgens de bestaande wet (zie de artikelen 263 en 264) zijn handen op dit punt meer gebonden zijn."⁶²

Artikel 264 Sr

1886	2017
Het in artikel 263 bedoeld bewijs is niet toegelaten, indien het te laste gelegde feit niet dan op klachte kan worden vervolgd en geene klachte is gedaan.	[Vervallen per 26-04-1978]

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
26-04-1978	Stb. 1978, 155	11 249	Artikel vervalt. ⁶³

⁶⁰ Eerste Kamer, vergaderjaar 1977-1978 11 249 34 (NGOvW), pag. 2.

⁶¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 10.

⁶² Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 6 (MvA), pag. 7.

⁶³ Eerste Kamer, vergaderjaar 1977-1978, 11 249, nr. 34 (NGOvW), pag. 2.

Algemeen

Dit betreft het klachtvereiste met betrekking tot het delict van artikel 263 Sr.

Vervallen artikel

Dit artikel is gekoppeld aan het vervallen artikel 263 Sr, zodat ook dit artikel in 1978 is komen te vervallen. Dit geschiedde na het verruimen van artikel 262 Sr met betrekking tot het aantonen van de waarheid van de beweerde lasterlijke uiting.

Artikel 265 Sr

1886	2017
<p>Indien de beledigde aan het te laste gelegde feit bij rechterlijk gewijsde onherroepelijk is schuldig verklaard, is veroordeling wegens laster uitgesloten.</p> <p>Indien hij van het te laste gelegde feit bij rechterlijk gewijsde onherroepelijk is vrijgesproken, wordt dat gewijsde als volkomen bewijs der onwaarheid van het feit aangemerkt.</p> <p>Indien tegen den beledigde wegens het hem te laste gelegdefeit eene strafvervolging is aangevangen, wordt de vervolging wegens laster geschorst totdat bij gewijsde onherroepelijk over het te laste gelegde feit is beslist.</p>	<p>1 Indien de beledigde aan het te last gelegde feit bij rechterlijk gewijsde onherroepelijk is schuldig verklaard, is veroordeling wegens laster uitgesloten.</p> <p>2 Indien hij van het te last gelegde feit bij rechterlijk gewijsde onherroepelijk is vrijgesproken, wordt dat gewijsde als volkomen bewijs van de onwaarheid van het feit aangemerkt.</p> <p>3 Indien tegen de beledigde wegens het hem te last gelegde feit een strafvervolging is aangevangen, wordt de vervolging wegens laster geschorst totdat bij gewijsde onherroepelijk over het te last gelegde feit is beslist.</p>

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.

Algemeen

Het gevolg van deze bepaling is dat "het onderzoek naar de waarheid ingevolge (...) artikel 265 W.v.Sr. achterwege blijven, indien de beledigde van het hem te laste gelegde smadelijke feit bij rechterlijk gewijsde onherroepelijk is vrijgesproken. Dat gewijsde wordt dan als volkomen bewijs van de onwaarheid van het feit aangemerkt."⁶⁴

Artikel 266 Sr

1886	2017
<p>Elke opzettelijke belediging die niet, het karakter van smaad of smaadschrift, draagt, iemand hetzij in het openbaar mondeling of bij geschrifte, hetzij in zijne tegenwoordigheid mondeling of door feitelijkheden, hetzij door een toegezonden of aangeboden geschrift, aangedaan, wordt, als eenvoudige belediging, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.</p>	<p>1 Elke opzettelijke belediging die niet het karakter van smaad of smaadschrift draagt, hetzij in het openbaar mondeling of bij geschrift of afbeelding, hetzij iemand, in zijn tegenwoordigheid mondeling of door feitelijkheden, hetzij door een toegezonden of aangeboden geschrift of afbeelding, aangedaan, wordt, als eenvoudige belediging, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van de tweede categorie.</p> <p>2 Niet als eenvoudige belediging strafbaar zijn gedragingen die ertoe strekken een oordeel te geven over de behartiging van openbare belangen, en die er niet op zijn gericht ook in ander</p>

⁶⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1975-1976, 11 249, nr. 6-8 (MvA), pag. 13.

opzicht of zwaarder te grieven dan uit die strekking voortvloeit.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
16-08-1934	Stb. 1934, 405	237	Vervangen van «geschrifte» door: geschrift of afbeelding, Invoegen na «geschrift» van: of afbeelding. ⁶⁵
31-05-1954	Stb. 1954, 169	2 117	Verhoging geldboete.
26-04-1978	Stb. 1978, 155	11 249	Wijziging artikel. ⁶⁶
	In plaats van de woorden «iemand hetzij in het openbaar, mondeling of bij geschrift of afbeelding, hetzij» wordt gelezen: hetzij in het openbaar mondeling of bij geschrift of afbeelding, hetzij iemand. Toegevoegd wordt een tweede lid: Niet als eenvoudige belediging strafbaar zijn gedragingen die ertoe strekken een oordeel te geven over de behartiging van openbare belangen, en die er niet op zijn gericht ook in ander opzicht of zwaarder te grieven dan uit die strekking voortvloeit.		
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.

Algemeen

Dit betreft de strafbaarstelling van de eenvoudige belediging. In tegenstelling tot smaad, smaadschrift en lasterlijke aanklacht, geeft de wet geen definitie van «belediging». "Enige nadere opheldering verschaft de memorie van toelichting op het ontwerp van het wetboek: "Het voornaamste vereischte voor belediging is de aanwezigheid van den *animus injuriandi*, van het oogmerk hetzij om iemands eergevoel te krenken, hetzij om, in de oogen van anderen, iemands eer te verminderen". Dit laat in de praktijk nog wel ruimte voor *dubia* open, met name wanneer de verdachte beweert dat hij geenszins de bedoeling had om te beledigen, en die bedoeling ook niet onmiddellijk uit de aard van de door hem gebezigde woorden etc. is af te leiden.

Belediging, aldus de werkgroep-Langemeijer, "is een maatschappelijk verschijnsel, waartegenover het recht noodzakelijk grote moeite moet hebben zijn gedragslijn te bepalen. Dit ligt zowel hieraan dat een in rechte hanteerbare omschrijving van hetgeen men zou willen beschrijven aan de subtiliteit van dit laatste nimmer ten volle recht kan doen wedervaren, alsook hieraan dat bestrijding van het op zich zelf beschouwd ongewenste hier bijzonder gemakkelijk belangen kan treffen, die de rechtsorde behoort te ontzien".⁶⁷

Er was discussie over de noodzaak om om belediging bij geschrift strafbaar te stellen. De minister van justitie was hier duidelijk over: "Het is den Minister onmogelijk in te zien dat het te ver gaat belediging strafbaar te achten ook dan als zij geschiedt door een toegezonden of aangeboden geschrift. Wie onder vier oogen, in een oogenblik van drift, iemand een scheld woord naar het hoofd werpt, zou strafbaar zijn en daarentegen niet hij, die in koelen bloede een beledigenden brief schrijft? Werd het denkbeeld der Commissie verwezijkt, dan zal het geraden zijn beledigende woorden en uitdrukkingen eenvoudig op stukjes papier te schrijven - des noods drage men voorraad in zijn zakboekje - en die eenvoudig over te reiken."⁶⁸

⁶⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1933-1934, 237, nr. 7 (GOvW), pag. 21.

⁶⁶ Eerste Kamer, vergaderjaar 1977-1978, 11 249, nr. 34 (NGOvW), pag. 2.

⁶⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 3-4.

⁶⁸ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 413.

In 1934 wordt de «afbeelding» opgenomen in de strafbaarstelling. Aanleiding hiervoor was de constatering van de wetgever dat in tal van delicten dit bestanddeel was opgenomen (zoals in de artikelen 113, 119, 240, 271, 418-420), maar dat bepaalde artikelen dit bestanddeel misten, zoals de opruiingsartikelen 131 tot en met 134 Sr, maar ook artikel 266 Sr. Met de wetwijziging is deze ommissie hersteld.⁶⁹

In 1978 gaat de discussie over het handhaven van het artikel. Als snel wordt duidelijk dat er vele voordelen aan het artikel kleven, maar dat de strafbaarheid ervan wel aangepast dient te worden: "Ook de ondergetekenden achten het niet raadzaam eenvoudige belediging buiten het bereik van de strafwet te brengen. Nog afgezien van het mogelijke - moeilijk exact vast te stellen - generaal-preventieve effect, kan door strafrechtelijk optreden worden voorkomen dat de beledigde zich op de dader wreekt of dat deze laatste in herhaling vervalt. Weliswaar zou, na afschaffing van de strafbepaling, de mogelijkheid overblijven van een civiele actie, gegrond op de artt. 1408 e.v. van het Burgerlijk Wetboek, maar de weg van een burgerrechtelijke procedure zal voor de beledigde in veel gevallen weinig aantrekkelijk zijn. Hij moet dan immers zelf het bewijs leveren, en hij kan niet optreden als getuige in een geding waarin hij procespartij is. Bovendien loopt hij het risico van een veroordeling in de kosten als hij er niet in slaagt het nodige bewijs te leveren; en wanneer zijn eis wordt toegewezen, moet hij nog maar afwachten of enig verhaal op zijn wederpartij mogelijk is.

Hieruit volgt niet dat elke als belediging op te vatten uiting per se strafbaar behoort te zijn. De werkgroep-Langemeijer heeft er terecht op gewezen "dat men iemands eer of goede naam even pijnlijk als door het grofste scheldwoord of de meest ondubbelzinnige beschuldiging kan treffen door een hoogst verfijnde discriminerende bejegening of door een subtiele insinuatie" die niet binnen het bereik van de strafwet is te brengen. Voorts is de voorzichtigheid die bij het trekken van de grens van het strafbare onrecht altijd behoort te worden betracht, hier des te meer geboden omdat - en ook daarop wijst de werkgroep met nadruk - de vrijheid van meningsuiting in het geding is. Als men elk denkbaar misbruik van een fundamentele vrijheid met strafrechtelijke middelen zo willen bestrijden, dreigt het gevaar dat ook het gebruik van die vrijheid wordt belemmerd. (...)

Deze overwegingen hebben de ondergetekenden tot de conclusie geleid, dat een zekere inperking van de strafbaarheid, als door de werkgroep-Langemeijer aanbevolen, raadzaam is. Het wetsontwerp voorziet dan ook in de toevoeging van een tweede lid aan artikel 266, waarin een strafuitsluitingsgrond is geformuleerd. Deze strekt er toe, binnen redelijke grenzen, de straffeloosheid van politieke kritiek te verzekeren.

Al neigt de rechtspraak er ook thans reeds toe, op het terrein van die kritiek meer te tolereren dan bij uitlatingen in de zuiver persoonlijke sfeer, en al brengt de voorgestelde nieuwe bepaling dan ook geen aanzienlijke verandering in de bestaande rechtstoestand, zij zal toch een nog iets meer genuanceerde jurisprudentie kunnen bevorderen. Tegenover het mogelijke bezwaar dat aldus een zekere verruwing van de politieke zeden als het ware wordt gelegaliseerd, is aan te voeren dat wellicht gerechtvaardigde grieven tegen een bepaald beleid of streven met minder risico van strafrechtelijke konsekventies kunnen worden geuit. Na aanvaarding van de op dit punt voorgestelde wijziging zullen politieke discussies in de rechtszaal, over het door de verdachte gewraakte beleid of streven, ook eerder zijn te vermijden."⁷⁰

⁶⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1933-1934, 237, nr. 3 (MvT), pag. 2-3.

⁷⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 4.

"Voor zover beledigende uitlatingen die niet het karakter van smaad(schrift) of laster hebben, onder een speciale strafbepaling vallen, zoals die van art. 111 of art. 118, zal dus niet de voor politieke kritiek voorziene beperking van de strafbaarheid gelden. Bij die speciale vormen van belediging is trouwens veelal de vrijheid van politieke meningsuiting niet of nauwelijks in het geding. Zo zal een beroep op die vrijheid moeten falen bij belediging van de Koning (artikel 111), en wel alleen reeds met het oog op de constitutioneel gewaarborgde onschendbaarheid van het staatshoofd. In de gevallen van belediging voorzien in het ontworpen nieuwe artikel 118, met name voor zover het daarin gaat om het hoofd of een lid van de regering van een bevriende staat die hier te lande ambtshalve op bezoek is, kan de krenkende uitlating wel in het raam van een, overigens toelaatbare en misschien zelfs gerechtvaardigde, politieke kritiek zijn geplaatst. Niettemin mag een zekere matiging van de kritiek worden gevegd, zolang degene die daarvan het mikpunt vormt, als gast van de Nederlandse regering in ons land verblijft. Uitlatingen die een krenkend karakter hebben, en die als belediging strafbaar zijn wanneer zij een medeburger betreffen, behoren dan achterwege te blijven. Deze overwegingen hebben er toe geleid, de hier bedoelde strafuitsluitingsgrond, in afwijking van het voorstel van de werkgroep, aldus te formuleren, dat de toepassing daarvan beperkt blijft tot eenvoudige belediging die niet onder een andere strafbepaling dan die van artikel 266 valt."⁷¹

"Een strikter omschrijving van de in deze bepaling uitgedrukte gedachte - te weten dat verbale aanvallen op personen, gedaan in de hitte van de politieke strijd, alleen in excessieve gevallen tot strafrechtelijke konsekventies behoren te leiden - lijkt de ondergetekenden echter niet goed mogelijk. Wie het risico van aanraking met de strafrechter geheel wil vermijden, onthoude zich, ook in die strijd, van grievende kwalificaties. Tenslotte zijn krenkingen van een tegenstander geenszins onvermijdelijk, ook niet bij levendige politieke discussies die fel en vinnig worden gevoerd."⁷²

Bestanddelen

«opzettelijk»

"Het woord opzettelijk strekt tot uitdrukking van den *animus injuriandi*."⁷³

«belediging»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 111 Sr.

«smaad(schrift)»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 261 Sr.

«mondeling of bij geschrift of afbeelding»

Dit slaat terug op artikel 261.⁷⁴

In 1886 is ervoor gekozen om «afbeeldingen» niet op te nemen "daar zij alleen in aanmerking komen voor zoover zij een bepaald feit, waardoor iemands eer of goede naam wordt aangerand, aanschouwelijk maken en dan onder het bereik vallen van art. 280."⁷⁵

Deze begrippen zijn ook nader toegelicht in artikel 131 Sr.

⁷¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 9-10.

⁷² Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 10.

⁷³ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 413.

⁷⁴ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 413.

⁷⁵ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 413.

«iemand»

Dit bestanddeel "houdt verband met het voorstel tot schrapping van de artikelen 137a en 137b, waarin het gaat om belediging van het openbaar gezag, een openbaar lichaam of een openbare instelling (...) De redactionele verandering, bestaande uit de verplaatsing van het woord «iemand», strekt er toe, twijfel uit te sluiten aan de mogelijkheid tot veroordeling wegens eenvoudige belediging in gevallen waarin het delict niet is gericht tegen een individueel aangeduide persoon, maar tegen het openbaar gezag in het algemeen, dan wel tegen een bepaald lichaam, of een bepaalde instelling, met een publieke taak belast."⁷⁶

«of door feitelijkheden»

Hieronder vallen ook denigrerende gebaren.⁷⁷

«openbaar belang»

Hoewel de term «openbaar belang» in meerdere wetten wordt gebruikt, komt het in het wetboek van strafrecht alleen voor in artikel 266 Sr. De vraag ging op of niet beter gekozen kon worden voor de term algemene belangen, een begrip dat in vier artikelen in het wetboek van strafrecht voorkomt, waaronder het beledigingsartikel 261 Sr.

De minister licht toe dat over dit begrip voor het laatst van gedachten is "gewisseld bij de wijziging van artikel 113 van de Provinciewet, die bij Wet van 26 september 1974, Stb. 622, haar beslag kreeg. In de memorie van antwoord op het voorlopig verslag van de Tweede Kamer (zie zitting 1973-1974, 11 285, nr. 6, blz. 4/5) is toen gesteld dat hierbij moest worden gedacht aan de belangen van openbare lichamen, zoals Rijk, provincie en gemeente. Daaraan werd toegevoegd, dat het geven van inlichtingen door de provinciale bestuursorganen, als in dat artikel bedoeld, eveneens in strijd met het openbaar belang moest worden geacht indien een niet-aanvaardbare inbreuk zou worden gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van een of meer burgers. Aan het vorenstaande laat zich de conclusie verbinden dat het begrip «openbaar belang» niet scherp te omlijnen is, maar dat daaraan een betekenis moet worden gehecht die afhankelijk is van het verband waarin die uitdrukking wordt gebezigd en de strekking van de wettelijke regeling. De ratio van de voorgestelde strafuitsluitingsgrond is om, binnen zekere grenzen, de straffeloosheid te verzekeren van kritiek op het handelen van een persoon die betrokken is bij de behartiging van openbare belangen - dit is, in het algemeen: iemand die een openbaar ambt vervult of die zich in de politieke gedachtenwisseling opwerpt als behartiger van openbare belangen -. Die straffeloosheid houdt in, dat zij ook geldt voor het geval dat die kritiek in een voor anderen beledigende vorm is gegoten.

Met dit uitgangspunt voor ogen zou men het begrip «openbaar belang» in het nieuwe tweede lid van artikel 266 kunnen omschrijven als: de belangen die naar hun aard zijn toevertrouwd aan openbare lichamen of waarvan de behartiging voortvloeit uit de vervulling van een bepaalde ambtelijke hoedanigheid of daarmee gelijk te stellen betrekking.

Onder «openbaar belang» kan dus ook de bescherming van particuliere belangen vallen, voor zover die bescherming tot de publieke taak moet worden gerekend. Als voorbeeld van de behartiging van openbare belangen noemde de werkgroep-Langemeijer nog de werkzaamheden van een parlementaire oppositie en - zij het bij uitzondering - werkzaamheden in de semi-overheids sfeer (b.v. de activiteiten van het Rode Kruis of van het Bureau Afgifte Rijvaardigheidsbewijzen). Vervanging van de uitdrukking «openbaar belang» door «algemeen belang» achten wij geen verbetering. Het laatste begrip is eveneens niet scherp te

⁷⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 9.

⁷⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 3.

omlijnen.) Het doel van de voorgestelde bepaling, om namelijk onderscheid te maken tussen beledigingen in de privé-sector en beledigingen terzake van optreden in de publieke sfeer, wordt door de eerste uitdrukking naar het voorkomt beter verwoord dan door de tweede. Volgens het bestaande artikel 261, derde lid, W. V. Sr. wordt het strafbare feit van smaad of smaadschrift niet gepleegd, voor zover de dader klaarblijkelijk heeft gehandeld in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging.⁷⁸

«en die er niet op zijn gericht ook te grieven»

"Volgens de tekst van het regeringsontwerp komt het er immers niet op aan, of het streven van de dader was gericht op excessieve krenking, maar of zijn uitlatingen daartoe in feite strekken. In vergelijking met het voorstel van de werkgroep is het wetsontwerp op dit punt dus iets meer geobjectiveerd. Het karakter van rechtvaardigingsgrond komt hierdoor duidelijker tot uitdrukking. (Een subjectief element doet veeleer denken aan een verontschuldigungsgrond)."⁷⁹

Artikel 267 Sr	
1886	2017
De in de voorgaande artikelen van dezen titel bepaalde straffen kunnen met een derde worden verhoogd, indien de belediging wordt aangedaan aan een ambtenaar gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening.	De in de voorgaande artikelen van deze titel bepaalde gevangenisstraffen kunnen met een derde worden verhoogd, indien de belediging wordt aangedaan aan: 1°. het openbaar gezag, een openbaar lichaam of een openbare instelling; 2°. een ambtenaar gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening van zijn bediening; 3°. het hoofd of een lid van de regering van een bevriende staat.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
26-04-1978	Stb. 1978, 155	11 249	Wijziging artikel. ⁸⁰
	De in de voorgaande artikelen van deze titel bepaalde straffen kunnen met een derde worden verhoogd, indien de belediging wordt aangedaan aan: 1. het openbaar gezag, een openbaar lichaam of een openbare instelling; 2. een ambtenaar gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening van zijn bediening; 3. het hoofd of een lid van de regering van een bevriende staat.		
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.
<i>aanhangig</i>		34 456	<i>Voorgestelde wijziging:</i> ⁸¹
	<ul style="list-style-type: none"> • 1. De in de voorgaande artikelen van deze titel bepaalde gevangenisstraffen kunnen met een derde worden verhoogd, indien de belediging wordt aangedaan aan een ambtenaar gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening van zijn bediening. • 2. Onder een ambtenaar worden niet begrepen de in artikel 2, eerste lid, van de Ambtenarenwet genoemde ambtenaren, met uitzondering van militaire ambtenaren. Het eerste lid van artikel 84 is niet van toepassing. 		

⁷⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1977-1978, 11 249, nr. 6-8 (MvA), pag 5.

⁷⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 10.

⁸⁰ Eerste Kamer, vergaderjaar 1977-1978 11 249 34 (NGOvW), pag. 2.

⁸¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 34 456, nr. 2 (OvW), pag. 2.

Algemeen

Dit betreft de strafverhogende omstandigheden met betrekking tot de eenvoudige belediging. Dit betreft de belediging van de ambtenaar in functie, dat was strafverzwarend. In 1978 is dit uitgebreid met belediging van het gezag (instellingen, staatshoofd). Dit was voorheen strafbaar middels de artikelen 137a en 137b Sr. Men vond het "rationeel, om belediging van het openbaar gezag etc. thans gelijk te stellen met belediging van een ambtenaar in functie, als voorzien in artikel 267."⁸²

Bestanddelen

«belediging»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 113 Sr.

«openbaar gezag, een openbaar lichaam of een openbare instelling»

Deze begrippen in artikel 267 Sr zijn afkomstig van artikel 137a Sr. Bij invoering van dat artikel werd gevraagd wat deze begrippen nu omvatten. "De Commissie vraagt voorts, wat precies moet worden verstaan onder 'het openbaar gezag', 'een openbaar lichaam' en 'eene openbare instelling'. Het antwoord kan eenvoudig zijn. 'Openbaar' is in dit verband gelijk aan 'publiekrechtelijk'. De artikelen 137a en 137b dekken dus alle uitlatingen in beleedigenden vorm betreffende het publieke gezag en de publiekrechtelijke lichamen en instellingen, te zamen het geheele publiekrechtelijke gebied. De vrijwillige burgerwachten, welke privaatrechtelijk zijn georganiseerd, vallen er niet onder, het leger als publiekrechtelijke 'instelling' wel. Ten aanzien van de bedrijven van publiekrechtelijke lichamen moet worden onderscheiden: zijn zij privaatrechtelijk, in vennootschapsvorm, georganiseerd, zoo genieten zij niet de bescherming van de ontworpen bepalingen; zijn zij publiekrechtelijk opgezet, dan wel men zijn kritiek toch ook in niet-beleedigende bewoordingen kan kleeden, ook volkomen overbodig."⁸³

Ook bij behandeling van andere wetgeving kwam het begrip 'een openbaar lichaam' aan de orde. "De ondergetekenden verstaan daaronder hetzelfde als een publiekrechtelijk lichaam. In dit verband kan ook worden gewezen op artikel 1 der Ambtenarenwet 1929, waarin de term 'openbaar lichaam' wordt gebezigd. Bij de toepassing van het genoemde artikel pleegt deze term op dezelfde wijze te worden uitgelegd als door de ondergetekenden geschiedt."⁸⁴ De Minister verwees naar artikel 1, tweede lid, van de Ambtenarenwet: "Tot den openbaren dienst behooren alle diensten en bedrijven door den Staat en de openbare lichamen beheerd."

«ambtenaar»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 84 Sr.

«werkzaam in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 180 Sr.

«bevriende staat»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 87a Sr.

⁸² Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 9.

⁸³ Tweede Kamer, vergaderjaar 1933-1934, 237, nr. 5 (MvA), pag. 14.

⁸⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1951-1952, 2 245, nr. 5 (MvA), pag. 17.

Artikel 268 Sr

1886	2017
Hij die opzettelijk tegen een bepaald persoon bij de overheid eene valsche klachte of aangifte schriftelijk inlevert of in schrift doet brengen, waardoor de eer of goede naam van dien persoon wordt aangerand, wordt, als schuldig aan lasterlijke aanklacht, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren. Ontzetting van de in artikel 28 n°. 1-3 vermelde rechten kan worden uitgesproken.	1 Hij die opzettelijk tegen een bepaald persoon bij de overheid een valse klacht of aangifte schriftelijk inlevert of in schrift doet brengen, waardoor de eer of goede naam van die persoon wordt aangerand, wordt, als schuldig aan lasterlijke aanklacht, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van de vierde categorie. 2 Ontzetting van de in artikel 28, eerste lid, onder 1° en 2°, vermelde rechten kan worden uitgesproken.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
26-04-1978	Stb. 1978, 155	11 249	Wijziging artikel. ⁸⁵
	In het eerste lid, wordt in plaats van «gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren» gelezen: gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren. In het tweede lid, wordt in plaats van «artikel 28 no. 1-3» gelezen: artikel 28 no. 1-2.		
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.

Zie ook artikel 188 Sr.

Algemeen

Dit betreft de strafbaarstelling van de lasterlijke aanklacht (*dénonciation culomnieuse*). "De lasterlijke aanklacht wordt somtijds met minder regt aangemerkt als een misdrijf tegen het openbaar gezag; de schuldige heeft het oogmerk om een bijzonder persoon te grieven en niet om de justitie te misleiden (vg. art. 205 [188, hiervoor bl. 188]). Intusschen is elke verwarring met het misdrijf van laster zorgvuldig te vermijden; als qualificatie is de gebruikelijke uitdrukking "lasterlijke aanklacht" behouden, zonder daarmede te willen aanduiden, dat de elementen van laster aanwezig zijn."⁸⁶

Bestanddelen

«klacht of aangifte»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 188 Sr.

«of in schrift doet brengen»

De opnamen van «of in schrift doet brengen» "strekt tot oplossing van eene twistvraag, die zich onder de tegenwoordige wetgeving voordeed."⁸⁷

«eer of goede naam»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 261 Sr.

⁸⁵ Eerste Kamer, vergaderjaar 1977-1978 11 249 34 (NGOvW), pag. 2.

⁸⁶ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smid, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 418.

⁸⁷ Vgl bij Schooneveld, ad art. 373 C.P., sub no. 18.

Artikel 269 Sr

1886	2017
Belediging, strafbaar krachtens dezen titel, wordt niet vervolgd dan op klachte van hem tegen wien het misdrijf is gepleegd, behalve in het geval van artikel 267.	Belediging, strafbaar krachtens deze titel, wordt niet vervolgd dan op klacht van hem tegen wie het misdrijf is gepleegd, behalve in de gevallen voorzien in artikel 267, aanhef en onder 1° en 2°.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
26-04-1978	Stb. 1978, 155	11 249	Vervangen van «het geval van artikel 267» door: de gevallen voorzien in artikel 267, aanhef en onder 1 en 2. ⁸⁸
<i>aanhangig</i>		34 456	<i>In artikel 269 wordt «artikel 267, aanhef en onder 1° en 2°» vervangen door: artikel 267.⁸⁹</i>

Algemeen

Deze bepaling stelt dat belediging in deze titel alleen vervolgd mag worden in geval van een klacht, tenzij het gaat om belediging van het openbaar gezag/lichaam/instelling of een ambtenaar in functie.

De beperking tot deze titel betekent dat de andere beledigingsartikelen (zoals de artikelen 111, 112, 117 en 118 Sr zonder klacht vervolgd kunnen worden.⁹⁰

Het feit dat een klacht vereist is, betekent geenszins dat het openbaar ministerie "per se verplicht [is, red,] aan alle klagten gevolg te geven. Het mag niet vervolgen zonder klagte, maar hieruit volgt niet, dat uit het indienen der klagte de verplichting tot vervolging zou geboren worden."⁹¹

Bestanddelen

«belediging»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 111 Sr.

«klacht»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 188 Sr.

Artikel 270 Sr

1886	2017
Hij die ten aanzien van een overledene een feit pleegt dat, ware deze nog in leven, als smaadschrift of smaad zou zijn gekenmerkt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden. Dit misdrijf wordt niet vervolgd dan op klachte hetzij	1 Hij die ten aanzien van een overledene een feit pleegt dat, ware deze nog in leven, als smaadschrift of smaad zou zijn gekenmerkt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van de tweede categorie. 2 Dit misdrijf wordt niet vervolgd dan op klacht hetzij van een der bloedverwanten of aangehuwden van de

⁸⁸ Eerste Kamer, vergaderjaar 1977-1978 11 249 34 (NGOvW), pag. 3.

⁸⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 34 456, nr. 2 (OvW), pag. 2.

⁹⁰ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 418.

⁹¹ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 415.

van een der bloedverwanten of aangehuwden van den overledene in de rechte linie of zijlinie tot den tweeden grad, hetzij van zijnechtgenoot.

overledene in de rechte linie of zijlinie tot de tweede graad, hetzij van zijn echtgenoot.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
31-05-1954	Stb. 1954, 169	2 117	Verhoging geldboete.
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.

Algemeen

Dit betreft de strafbaarstelling van het beledigen door middel van smaad(schrift) jegens een overledene. Waarom is dit strafbaar? De heer Modderman, minister van justitie: "stelt u twee personen voor, van welke de een alle zorg heeft besteed aan zijne materiele belangen, hetgeen zeer prijzenswaardig kan zijn, maar in elk geval niet het eenige is wat eerbied verdient. De ander heeft zich gewijd aan kunst en wetenschap of aan de publieke zaak, doch heeft daarbij geen tijd of geen lust of geen slag gehad zijn eigen belang behoorlijk te behartigen. Beiden sterven; de een laat een miljoen na, de andere niets dan eer en roem. Als nu een derde de kleinste kleinigheid wegneemt van dat miljoen, dan wordt hij volgens den *Code Pénal* als dief gestraft. Dàarentegen, als iemand de zedelijke nalatenschap aantast van hem dien ik in de tweede plaats noemde, als iemand de nagedachtenis van den edelen doode besmet, belastert, dan is dat volgens den *Code Pénal* niet strafbaar, want de nagedachtenis behoort niet tot het vermogen. Dit laatste is zeker waar; men kan de eer van den vaderlijken, voorvaderlijken naam niet op de beurs verzilveren; heeft ze daarom geen waarde? Slechts de platte materialist kan voorbijzien dat de onbesmette nagedachtenis der ouders voor de kinderen het beste erfdeel is. En de bewering dat vaderlijke en voorvaderlijke deugden bij de beschouwing van den individu geheel buiten aanmerking kunnen blijven, heb ik nooit anders vernomen dan van hen die, bij gebrek van het regt om fier te zijn, hoogmoedig of ijdel waren. Wordt het ontwerp echter aangenomen, dan zal in Nederland gestraft kunnen worden hij die de nagedachtenis van uw vader of grootvader bekladt."⁹²

Dit gezegd hebbende, de strafbaarheid is niet onbeperkt. "Wie op dooden schimpt krenkt zijn eigen eer, niet die eens anderen, moet zijn straf vinden in het publiek geweten, niet in de strafwet. Zelfs het leed daardoor aan hen toegebracht, die de nagedachtenis van den overledene vereeren, kan op zich zelf eene strafbepaling niet regtvaardigen. Het is ook niet mogelijk daartegen repressieve maatregelen te nemen zonder het regt der geschiedenis aan te tasten. Het oordeel van het nageslacht over de handelingen van het voorgeslacht mag niet aan banden worden gelegd, en wanneer een feit tot het gebied der vrije geschiedkundige beoordeeling behooren zal, hoe lang die beoordeeling nog uit consideratie voor de nagelaten betrekkingen aan banden zal gelegd worden, is onmogelijk te bepalen. Alleen wanneer dat leed opzettelijk wordt toegebracht, de beschimping van den overledene als een middel gebruikt wordt om levenden te grieven of hunne eer of goeden naam zijdelings te benadeelen, is de strafwetgever niet alleen bevoegd, maar verplicht tusschenbeiden te treden. Het feit verandert dan geheel van aard; het is niet het min of meer juiste of waarheidslievende oordeel over den afgestorvene, noch het onwillekeurige daardoor veroorzaakte leed, maar de opzettelijke aanranding van levenden, welke de strafbepaling regtvaardigt.

⁹² Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 419-421.

Hij overigens die, met het oogmerk om te beledigen, geschriften van overledenen (bgv. brieven) uitgeeft, waarin feiten voorkomen, die strekken om de eer of den goeden naam van een nog levende aan te randen, is niet, strafbaar krachtens art. 289 [270, red.]; maar daarbij kunnen zich omstandigheden voordoen, in verband met welke hij krachtens art. 280 [261, 2e lid] schuldig zou kunnen zijn aan smaadschrift."⁹³

Bestanddelen

«echtgenoot»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 90octies Sr.

«smaad(schrift)»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 261 Sr.

Artikel 271 Sr

1886	2017
<p>Hij die een geschrift of afbeelding van beledigenden of voor een overledene smadelijken inhoud, met het oogmerk om aan den beledigenden of smadelijken inhoud ruchtbaarheid te geven of de ruchtbaarheid daarvan te vermeerderen, verspreidt, openlijk ten toon stelt of aanslaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste eene maand of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.</p> <p>Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep uitgaat en er tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verloop en sedert hij wegens hetzelfde misdrijf onherroepelijk is veroordeeld, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.</p> <p>Dit misdrijf wordt niet vervolgd dan op klachte van de in artikel 269 en het tweede lid van artikel 270 aangewezen personen.</p>	<p>1 Hij die een geschrift of afbeelding van beledigende of voor een overledene smadelijke inhoud verspreidt, openlijk tentoonstelt of aanslaat of, om verspreid, openlijk tentoongesteld of aangeslagen te worden, in voorraad heeft, wordt, indien hij weet of ernstige reden heeft om te vermoeden dat de inhoud van het geschrift of de afbeelding van zodanige aard is, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van de tweede categorie.</p> <p>2 Met dezelfde straf wordt gestraft hij die, met gelijke wetenschap of een gelijke reden tot vermoeden, de inhoud van een zodanig geschrift openlijk ten gehore brengt.</p> <p>3 Indien de schuldige een van de misdrijven omschreven in dit artikel in zijn beroep begaat en er tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen sedert een vroegere veroordeling van de schuldige wegens een van deze misdrijven onherroepelijk is geworden, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.</p> <p>4 De misdrijven worden niet vervolgd dan op klacht van de in artikel 269 en het tweede lid van artikel 270 aangewezen personen, behalve in de gevallen voorzien in artikel 267, aanhef en onder 1° en 2°.</p>

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
30-01-1886	Stb. 1886, 6	28	Taalkundige aanpassing recidiveregeling. ⁹⁴
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
16-08-1934	Stb. 1934, 405	237	Wijziging artikel: ⁹⁵
	<p>Hij die een geschrift of afbeelding van beledigenden of voor een overledene smadelijken inhoud, verspreidt, openlijk ten toon stelt of aanslaat of, om verspreid, openlijk tentoongesteld of aangeslagen te worden, in voorraad heeft, wordt, indien hij weet of ernstige reden heeft om te vermoeden, dat de inhoud van het geschrift of de afbeelding van zodanigen aard is, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.</p> <p>Met dezelfde straf wordt gestraft hij die, met gelijke wetenschap of een gelijke reden tot vermoeden, den inhoud van een zodanig geschrift openlijk ten gehore brengt.</p>		

⁹³ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 419-421.

⁹⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1885-1886, 28, nr. 1.

⁹⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1933-1934, 237, nr. 7 (GOvW), pag. 21.

	Indien de schuldige een van de misdrijven omschreven in dit artikel, in zijn beroep begaat en er, tijdens het plegen van het misdrijf, nog geen twee jaren zijn verlopen, sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens een van deze misdrijven onherroepelijk is geworden, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet. De misdrijven worden niet vervolgd dan op klachte van de in artikel 269 en het tweede lid van artikel 270 aangewezen personen, behalve in het geval dat het geschrift of de afbeelding eene belediging inhoudt, gepleegd tegen een ambtenaar gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening		
31-05-1954	Stb. 1954, 169	2 117	Verhoging geldboete.
26-04-1978	Stb. 1978, 155	11 249	In het vierde lid wordt in vervangen «behalve» door: behalve in de gevallen voorzien in artikel 267, aanhef en onder 1. en 2. ⁹⁶
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.

Algemeen

Dit betreft de strafbaarstelling van het verspreiden van beledigingen. Als verspreidingsartikel is het te vergelijken met de artikelen 113, 119, 132, 134 en 240 Sr.⁹⁷

Dit betekent dat daar waar toepassing kan zijn van een rechtvaardigingsgrond, dit ook gevolgen kan hebben voor de verspreider, immers "degene die heeft geholpen bij het verspreiden van een geschrift met een voor een derde compromitterende inhoud, en die van de onjuistheid van de daarin vervatte beschuldigingen overtuigd was, toch niet wegens het in art. 271 omschreven 'verspreidingsdelict' kan worden veroordeeld, als de schrijver te goeder trouw heeft kunnen aannemen dat die beschuldigingen wel juist waren en dat de publikatie ervan door het algemeen belang werd geëist."⁹⁸

Bestanddelen

«geschrift»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 225 Sr.

«in voorraad heeft», «verspreid» en «afbeelding»

Deze begrippen zijn toegelicht in artikel 113 Sr.

⁹⁶ Eerste Kamer, vergaderjaar 1977-1978 11 249 34 (NGOvW), pag. 3.

⁹⁷ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 422.

⁹⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1970-1971, 11 249, nr. 3 (MvT), pag. 5.

Titel XVII. Schending van geheimen

Algemeen

Om onduidelijkheden te voorkomen heeft de wetgever ervoor gekozen niet te spreken van openbaring van geheimen, maar van schending van geheimen. “Deze uitdrukking, elliptisch voor schending van vertrouwen door openbaaring van geheimen, is in dien zin ook op zich zelve juister.”⁹⁹

Artikel 272 Sr

1886	2017
Hij die opzettelijk eenig geheim, hetwelk hij, uit hoofde van zijn hetzij tegenwoordig hetzij vroeger ambt of beroep, verplicht is te bewaren, bekendmaakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden. Indien dit misdrijf tegen een bepaald persoon gepleegd is, wordt het slechts vervolgd op diens klachte.	1 Hij die enig geheim waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat hij uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift dan wel van vroeger ambt of beroep verplicht is het te bewaren, opzettelijk schendt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de vierde categorie. 2 Indien dit misdrijf tegen een bepaald persoon gepleegd is, wordt het slechts vervolgd op diens klacht.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
31-05-1954	Stb. 1954, 169	2 117	Verhoging geldboete.
09-08-1967	Stb. 1967, 377	8 538	Wijziging artikel: ¹⁰⁰
	Het eerste lid wordt: Hij die enig geheim, waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, dat hij uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift, dan wel van vroeger ambt of beroep verplicht is het te bewaren, opzettelijk schendt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste zes duizend gulden.		
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.

Algemeen

Dit betreft de strafbaarstelling van het schenden van een geheim uit hoofde van ambt of beroep. De noodzaak voor de wet is in de memorie van toelichting geduid: “Het opzettelijk openbaren van een geheim is strafbaar, wanneer men, hetzij door ambt of beroep, hetzij door eene aangegane overeenkomst tot zwijgen verplicht was. In die gevallen kan men niet volstaan met de waarschijnlijkheid, dat de schuldige disciplinair zal worden bestraft, of dat zijn beroep zal verlopen, of dat hij uit zijne betrekking zal worden ontslagen. Bovendien zouden dan de mededaders en medepligtigen ongedeerd blijven.”¹⁰¹

Het verschil tussen artikel 272 en 273 Sr is door de wetgever als volgt geduid: “De verplichting tot geheimhouding spruit in art. 291 [272, red] voort uit de wet of den aard van den werkring waarin men geplaatst is, en geldt gelijkelijk voor allen die hetzelfde ambt of

⁹⁹ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 424.

¹⁰⁰ Eerste Kamer, vergaderjaar 1966-1967 8538 59 (GOvW), pag. 1.

¹⁰¹ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 424.

beroep uitoefenen; art. 292 [273, red.] onderstelt eene overeenkomst en geldt alléén voor hem, die deze overeenkomst sloot.

In beide bepalingen is strafbaar de opzettelijke schending van den pligt tot zwijgen, niet elke onbedachtzame mededeeling van hetgeen men geen geheim achtte.

Overigens moet telkens *in facto* door den regter worden beslist, in hoever eenig ambt of beroep tot geheimhouding verplicht. Waar in bijzondere gevallen deze pligt tot zwijgen plaats maakt voor een pligt tot spreken, is geene toepassing van art. 291 te duchten, vermits dan de strafbaarheid is uitgesloten krachtens art. 52 [42]. Hij die ingevolge art. 189 wetb. van strafv. zich mag verschoonen maar van deze bevoegdheid geen gebruik maakt en getuigenis aflegt, heeft regt van spreken; in dien hij getuigt, handelt ook hij »ter uitvoering van een wettelijk voorschrift" en is dus mede gedekt door art. 52."¹⁰²

In 1967 vindt een herziening plaats met als doel unificatie van de in talrijke bijzondere wetten voorkomende strafbepalingen inzake geheimschending. Er gingen stemmen op om ook de schuldvariant inzake schenden van geheimen strafbaar te stellen. Er was ook een wetsvoorstel daaromtrent ingediend en goedgekeurd door de Tweede Kamer. Het werd echter ingetrokken omdat sinds het voorwaardelijk opzet onderdeel is geworden van de opzetleer, de minister het voorstel niet verstandig vindt.

Maar aanpassing van artikel 272, eerste lid, Sr, is wel wenselijk. "De 'klassieke' geheimhouders, t.w. de geestelijke leidsman, de arts, de advocaat en de notaris, zijn zich zeer wel ervan bewust, dat zij tot geheimhouding verplicht zijn, maar hetzelfde kan niet worden gezegd van al degenen wier geheimhoudingsplicht berust op bepalingen van bijzondere wetten. Op basis van het bestaande artikel 272 zouden deze zwijgplichtigen, al hebben zij een gegeven van vertrouwelijke aard bewust ter kennis van een derde gebracht, vrijuit gaan, indien zij zouden beweren dat zij niet wisten dat geheimhouding geboden was en dit verweer niet kan worden weerlegd. Mede met het oog op de bescherming van de geheimen waarmee zulke personen in aanraking komen, stelt het thans aangeboden ontwerp het opzettelijk verstrekken van gegevens aan een onbevoegde strafbaar, niet alleen wanneer de informant het geheime karakter van de gegevens kende, maar ook wanneer hij dat karakter behoorde te kennen. De ondergetekende denkt hierbij met name aan de dienaren der overheid die ingevolge een bijzondere wet met inspectiebevoegdheden zijn toegerust of die tijdens een inspectie verkregen gegevens moeten administreren."¹⁰³

"De persoonlijke geheimen worden door het huidige artikel 272 Sr slechts tegen opzettelijke schending beschermd. Dat deze regeling niet meer toereikend zou zijn, is de ondergetekende niet gebleken. De geestelijke raadsman, de arts, de advocaat, de notaris en de andere *confidants nécessaires* plegen hun geheimhoudingsplicht zeer ernstig op te vatten. Een maatschappelijke behoefte de strafbedreiging van artikel 272 Sr in dier voege te verruimen, dat deze ook culpoze handelingen van deze vertrouwenspersonen gaat bestrijden, heeft zich niet gemanifesteerd. De ondergetekende meent dit te mogen toeschrijven aan de hoog ontwikkelde beroepsethiek die voor de klassieke geheimhouders geldt. Tegen inbreuken op deze ethiek kunnen zo nodig tuchtrechtelijke maatregelen worden genomen, waarvan vooral het sociale effect in de kring der beroepsgenoten zich pijnlijk doet gevoelen.

In de sector van de bedrijfsgeheimen placht de wetgever over het algemeen niet te volstaan met het strafbaar stellen van opzettelijke bekendmaking. De verklaring hiervoor kan zeker niet zijn, dat de hierbij betrokken belangen hoger moeten worden gewaardeerd dan die van de personen die zich in geestelijke, lichamelijke of maatschappelijke nood tot een van de

¹⁰² Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 424.

¹⁰³ Tweede Kamer, vergaderjaar 1967, 8 538, nr. 3 (MvT), pag. 1.

onder artikel 272 Sr. begrepen geheimhouders wenden. In een groot aantal bijzondere wetten worden geheimhoudingsplichten aan overheidsdienaren, vooral inspectieambtenaren, opgelegd, niet zozeer omdat het belang van de burgers bij geheimhouding op zich zelf zo hoog moet worden gewaardeerd, dat ook onzorgvuldigheid in de bewaring van de verkregen gegevens tot misdrijf moet worden gestempeld, als wel om de medewerking van de justitiabelen te verkrijgen bij het instellen van controles en het inwinnen van informaties en het daardoor voor de overheid gemakkelijker te maken haar taak te vervullen.

De gewoonte om administratiefrechtelijke wetten met strafbepalingen tegen culpoze geheimschending toe te rusten is evenwel ontstaan, vóórdat het voorwaardelijk opzet in de rechtspraak expliciete erkenning vond. In 1954 heeft deze methode van wetgeving haar zin dan ook grotendeels verloren, omdat de meest laakbare gevallen van zorgeloosheid toen *expressis verbis* onder het opzet zijn gebracht. Voor de onzorgvuldigheden van minder ernstige aard past in het algemeen de kwalificatie tot misdrijf niet. (...)

In antwoord hierop moge de ondergetekende er nog eens de aandacht op vestigen, dat het thans voorgestelde artikel 272 Sr., evenals het overeenkomstige artikel in het ingetrokken ontwerp, mede betrekking heeft op culpa, zij het dat het nieuwe artikel slechts rekening houdt met culpa ten aanzien van de wederrechtelijkheid, doch ten aanzien van de handeling zelf opzet blijft vereisen. Het nieuwe artikel is dus, in tegenstelling tot zijn voorganger, niet van toepassing op diegene, die, terwijl hij weet of behoort te weten, dat hij tot geheimhouding verplicht is, zonder (voorwaardelijk) opzet een geheim in verkeerde handen laat komen. Men kan dit een vermindering noemen van de bescherming die de wet aan de burgers verleent, mits men niet voorbijziet aan het feit, dat strafvervolgingen ter zake van culpoze geheimschendingen, in de gevallen waarin deze onder strafsanctie zijn geplaatst, zelden of nooit voorkomen. (...)

Op grond van de overweging, dat buiten de kring van de klassieke geheimhouders niet iedereen op wie een geheimhoudingsplicht rust zich hiervan steeds rekenschap geeft, heeft hij in het nieuwe artikel 272 Sr. ook het element culpa opgenomen en wel met betrekking tot de verplichting tot zwijgen. Een ambtenaar van een Raad van Arbeid die vertrouwelijke gegevens, waarover hij *ex officio* beschikt, met zijn buurman bespreekt, zal ook in de toekomst vervolgd kunnen worden, zelfs als hij niet heeft beseft dat hij daarover behoorde te zwijgen. Verder moet de wetgever naar het oordeel van de ondergetekende niet gaan. Met name dient de wet geen straf te bedreigen tegen de genoemde ambtenaar, indien hij in een gesprek met zijn buurman zijn mond voorbijpraat. De klassieke geheimhouders zijn in zulk een geval evenmin strafbaar. Weliswaar is de patiënt of cliënt die hen raadpleegt rechtens verplicht zijn noden aan hen kenbaar te maken, maar hij is om genezing, raad of bijstand te verkrijgen daartoe wel genoodzaakt. De hulp van de *confidants nécessaires* is voor hen die erom vragen onmisbaar. Het zou zelfs met het algemeen belang in strijd zijn, indien deze hulp niet zou worden gezocht (aldus o.a. H.R. 23 juni 1961, N.J. 1964, 170). In het hierboven aangehaalde voorbeeld is sprake van het mededelen van geheimen aan personen die men niet zelf heeft uitgekozen. Dwingt deze omstandigheid misschien ertoe tegen deze personen verder reikende sancties te bedreigen dan tegen de klassieke geheimhouders? De ondergetekende beantwoordt deze vraag ontkennend. Ook de klassieke geheimhouders krijgen in menig geval kennis van de geheimen van een ander, zonder dat zij uitdrukkelijk door de drager zijn aangezocht.¹⁰⁴

"Wel acht hij het nodig er nog eens op te wijzen, dat het verschil tussen het nieuwe ontwerp en het vorige daarin is gelegen, dat het thans aanhangige voorstel niet meer tot misdrijf stempelt het onopzettelijk prijsgeven van een gegeven dat men verplicht was geheim te

¹⁰⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1967, 8 538, nr. 6 (MvA), pag. 1-3.

houden. Wie opzettelijk iets doet waardoor een geheim gegeven ter kennis komt van een onbevoegde, valt in de termen van het nieuwe artikel 272 Sr, al was zijn opzet slechts voorwaardelijk. In zulk een geval zal het nieuwe artikel toepasselijk zijn, zelfs indien de dader zich er niet van bewust is geweest (maar wel had moeten beseffen) dat een geheimhoudingsplicht op hem rustte. (...)

“Niettemin breidt het nieuwe wetsontwerp artikel 272 Sr uit door daarin ook de gevallen van culpa ten aanzien van de wederrechtelijkheid op te nemen. Voortaan zal niet alleen de bewaarder van een geheim die wist dat hij moest zwijgen getroffen kunnen worden, maar ook degene die had moeten bedenken dat hij zwijgplichtig was. De motivering van deze uitbreiding is in de memorie van toelichting gegeven: de klassieke geheimhouders kennen hun ambts- en beroepsplichten wel, maar deze zekerheid bestaat niet voor al degenen aan wie in bijzondere wetten een plicht tot geheimhouding is opgelegd. Nu in het kader van de unificatie al deze verplichtingen in artikel 272 Sr onder één sanctie worden gebracht, is het daarom gewenst in dit artikel mede te voorzien in het geval van culpa ten aanzien van de wederrechtelijkheid. Loslippigheid als gevolg van het zich onvoldoende rekenschap geven van de aard van de mededeling die men doet, wordt hiermede onder de werking van de strafwet gebracht.”¹⁰⁵

Er kan een samenloop met andere artikelen plaatsvinden. Zo ziet artikel 138ab “op misbruik door eenieder, terwijl artikel 272 alleen ziet op diegenen die vanuit hun ambt, beroep of wettelijk voorschrift een geheimhoudingsplicht opgelegd hebben gekregen. (...) Schending van de geheimhoudingsplicht kan zich alleen voordoen in de relatie tussen een hulpverlener en zijn patiënt. Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen als de hulpverlener weliswaar een behandelrelatie met de patiënt heeft en in die hoedanigheid gerechtigd is om gegevens van zijn cliënt te verwerken, maar vervolgens zonder toestemming van die cliënt gegevens uit het elektronisch uitwisselingssysteem openbaar maakt, verspreidt of verstrekt aan een ander dan die cliënt. Hierbij kan gedacht worden aan het verstrekken van gegevens uit het elektronisch uitwisselingssysteem aan een derde, bijvoorbeeld een levensverzekeraar of een roddelblad. Deze vorm van misbruik vormt een overtreding van artikel 272 van het Wetboek van Strafrecht inzake de geheimhoudingsplicht. Uiteraard valt de hulpverlener die in het kader van een zorgvuldige zorgverlening aan zijn cliënt een elektronisch uitwisselings-systeem raadpleegt, gegevens hieruit verwerkt of in het kader van een consult bij een andere arts gegevens opvraagt of verzendt, niet onder de genoemde strafbepalingen.”¹⁰⁶

Het tweede lid bepaalt dat dit artikel een klachtdelict is, voor zover het misdrijf gericht is tegen een bepaald persoon. Is daarvan geen sprake, dan is ambtshalve vervolging mogelijk.

Bestanddelen

«geheim»

“Geheimen van overledenen staan inderdaad niet onder strafrechtelijke bescherming. Een ernstige leemte is dat evenwel niet. Vaak zal het geheim van een overledene tevens het geheim van zijn naaste betrekkingen zijn, zodat tegen de schending daarvan op basis van het geldende recht kan worden opgetreden. Men bedenke verder, dat een verwant van een overledene die een klacht indient over de schending van een de dode betreffend geheim veelal niet zozeer bekommerd is over diens nagedachtenis als wel om zijn eigen belang bij het handhaven van de reputatie van de familie. Ten slotte zij opgemerkt, dat als de wetgever

¹⁰⁵ Eerste Kamer, vergaderjaar 1967, 8 538, nr. 21, Eindverslag (MvA), pag. 2.

¹⁰⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 27 529, nr. 82 (brief minister), pag. 12.

een klachtrecht voor anderen dan degene wiens geheim teloor is gegaan zou creëren, niet alleen de geheimen van overledenen daarvoor in aanmerking komen, maar ook die van levende personen die zelf niet bij machte zijn voor hun belangen op te komen, zoals krankzinnigen, debielen en afwezigen wier verblijfplaats niet bekend is.”¹⁰⁷

«ambt, beroep»

De begrippen «ambt» en «beroep» zijn niet hetzelfde: “Uit, onder meer, artikel 28 van het Wetboek van Strafrecht moet worden begrepen dat onder het begrip «beroep» niet de uitoefening van een ambt is begrepen. De bijzondere strafbaarstelling van verschillende gedragingen als ambtsdelicten en de regel van artikel 44, krachtens welke de kwaliteit van ambtenaar een strafverhogende omstandigheid kan zijn, bevestigen dat.”¹⁰⁸

Het begrip «beroep» is niet voor een ieder duidelijk. Zo stelde de vaste commissie van justitie met betrekking tot wetsvoorstel 3030 (opnemen culpa in artikel 272 Sr): “het begrip ‘beroep’ niet meer een duidelijk omlijnd begrip zoals vroeger (dominee, priester, dokter, notaris, advocaat); ook andere beroepen dringen aan op toelating tot de selecte groep geheimhouders (reclasseerder, maatschappelijk werker e.a.). Het is dientengevolge niet altijd duidelijk wie nu precies uit hoofde van zijn beroep verplicht is een geheim te bewaren.”¹⁰⁹

De minister legt deze taak bij de rechter: “De vraag, of een geheimhoudingsplicht heeft bestaan, moet - zo overtreding van artikel 272 te laste wordt gelegd - beantwoord worden door de strafrechter, die zich zo nodig door getuigen en deskundigen over de inhoud van het door de verdachte beklede ambt en de daarvoor geldende instructies kan laten voorlichten.”¹¹⁰

«wettelijk voorschrift»

Dit bestanddeel vloeit voort uit de wens tot unificatie van de vele bepalingen inzake schending van geheimhouding die voor de wijziging over vele bijzondere wetten verspreid waren.¹¹¹

Vele wettelijke bepalingen laten zich uit over de geheimhouding. Enkele voorbeelden:

- Artikel 88 Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg: “Een ieder is verplicht geheimhouding in acht te nemen ten opzichte van al datgene wat hem bij het uitoefenen van zijn beroep op het gebied van de individuele gezondheidszorg als geheim is toevertrouwd, of wat daarbij als geheim te zijner kennis is gekomen of wat daarbij te zijner kennis is gekomen en waarvan hij het vertrouwelijke karakter moest begrijpen.”
- Artikel 11a Advocatenwet: “1 Voor zover niet bij wet of bij verordening van het college van afgevaardigden anders is bepaald, is de advocaat ten aanzien van al hetgeen waarvan hij uit hoofde van zijn beroepsuitoefening als zodanig kennis neemt tot geheimhouding verplicht. Dezelfde verplichting geldt voor medewerkers en personeel van de advocaat, alsmede andere personen die betrokken zijn bij de beroepsuitoefening.”
- Artikel 86 Gemeentewet: “1. Een commissie kan in een besloten vergadering, op grond van een belang, genoemd in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur, omtrent het in die vergadering met gesloten deuren behandelde en omtrent de inhoud van de stukken die aan de commissie worden overgelegd, geheimhouding opleggen. Geheim-

¹⁰⁷ Eerste Kamer, vergaderjaar 1967, 8 538, nr. 21, Eindverslag (MvA), pag. 5.

¹⁰⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1980-1981, 16 115, nr. 5 (MvA), pag. 3.

¹⁰⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1963-1964, 3 030, nr. 5 (MvA), pag. 2; Let wel, het betreft hier de memorie van toelichting op de later weer ingetrokken wetsvoorstel 3030, over culpa in de geheimhoudingsplicht. Maar de minister heeft wel enkele relevante toelichtingen gegeven over de reikwijdte van dit artikel.

¹¹⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 1963-1964, 3 030, nr. 5 (MvA), pag. 2; Let wel, het betreft hier de memorie van toelichting op de later weer ingetrokken wetsvoorstel 3030, over culpa in de geheimhoudingsplicht. Maar de minister heeft wel enkele relevante toelichtingen gegeven over de reikwijdte van dit artikel.

¹¹¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1981-1982, 17 337, nr. 3 (MvT) pag. 5.

houding omtrent het in een besloten vergadering behandelde wordt tijdens die vergadering opgelegd. De geheimhouding wordt door hen die bij de behandeling aanwezig waren en allen die van het behandelde of de stukken kennis dragen, in acht genomen totdat de commissie haar opheft.”

- Artikel 16 Wet op de Raad van State: “De vice-president, de leden, de staatsraden en de staatsraden in buitengewone dienst nemen geheimhouding in acht, voorzover: a. de aard van de aangelegenheid daartoe noopt; b. Onze Minister wie het aangaat dit nodig acht, of c. de meerderheid van degenen die aan de beraadslaging deelnemen daartoe besluit.”

«opzettelijk»

De Raad van State vond dit bestanddeel overbodig: “Het opzet blijkt uit de daad der openbaring.” Uit het rapport aan de Koning blijkt waarom deze veronderstelling niet juist is. “Het woord opzettelijk kan niet worden gemist. Het is toch mogelijk, dat iemand zich een geheim laat ontsnappen, zonder dat hij de openbaring wilde, of ook zonder te weten dat het een geheim is. Daarom moet het opzet aanwezig zijn, zal het feit strafbaar worden; daarom ook werd het woord »opzettelijk” anders geplaatst dan in 't ontwerp der Commissie.”¹¹²

In 1967, bij de wijziging, ging de minister nader in op opzettelijk. Het wetsvoorstel van de wijziging omvatte namelijk eerst ook culpa. Dit wetsvoorstel is door de minister ingetrokken toen duidelijk werd dat de Hoge Raad de term opzettelijk ruimer ging uitleggen. “In het bekende Ciceroarrest van 9 november van dat jaar (N.J. 1955, 55) heeft de Hoge Raad het voorwaardelijk opzet uitdrukkelijk erkend. De erkenning van het voorwaardelijk opzet als een variant van het opzetbegrip is sedertdien (zie onder meer het arrest van de Hoge Raad van 26 juni 1962, N.J. 1963, 10) vaste rechtspraak geworden. Daardoor is de grens tussen opzet en schuld zozeer verschoven, dat een groot aantal gevallen van ernstige achteloosheid, welke eertijds slechts op grond van een strafbepaling tegen culpoze schending vervolgd konden worden, thans onder het begrip ‘opzettelijk schenden’ kunnen worden gebracht.”¹¹³

«schendt»

In wetsvoorstel 3030 werd voorgesteld dit bestanddeel te vervangen door ‘wederrechtelijke bekendmaking’. “Tegen de term ‘schenden’ worden twee bezwaren aangevoerd.

Het eerste is, dan dit woord, al heeft het een ongunstige klank, volgens Van Dale onder andere de betekenis heeft van ‘verbreken’. Onder deze betekenis zou mede begrepen kunnen worden het doen van mededelingen in de vervulling van een ambtelijke plicht, een niet strafwaardige gedraging, welke het wetsontwerp juist buiten de grenzen van de delictsomschrijving wil brengen. De ondergetekende kan dit bezwaar niet delen. Immers, nog daargelaten of een in het Groot Woordenboek der Nederlandse taal vermelde betekenis van een in een wettekst gebezigd begrip voor de interpretatie van de wet nog relevant is, nadat de wetgever in parlementaire stukken duidelijk heeft laten blijken welke betekenis hij aan dat begrip heeft toegekend, ook het woord ‘verbreken’ heeft naar het oordeel van de ondergetekende een minder gunstige klank. Verbreken toch doet denken aan het toebrengen van een beschadiging aan iets wat ongerept had moeten blijven. Ook hieraan verwante woorden als echtbreuk, bankbreuk en diefstal door middel van braak hebben een pejoratieve zin.

Als tweede bezwaar wordt tegen ‘schenden’ aangevoerd, dat dit een gevoelswoord is en als zodanig minder geschikt voor het aanduiden van een strafbaar feit in het Wetboek van Strafrecht. De ondergetekende vraagt zich af, of dit bezwaar niet in strijd is met het beroep dat eerder in het voorlopig verslag op het neutrale karakter van het synoniem ‘verbreken’ wordt gedaan. In ieder geval kan hij in de omstandigheid dat ‘schenden’ een zekere emotionaliteit heeft geen reden zien om deze term niet te gebruiken. Het Wetboek van Strafrecht

¹¹² Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 425.

¹¹³ Tweede Kamer, vergaderjaar 1967, 8 538, nr. 3 (MvT), pag. 1.

kent tal van affectief geladen woorden: mishandelen, beschimpen, aanranden, opruien, valsheid, listige kunstgrepen, ontucht. Te midden hiervan misstaat het niet ook bij de omschrijving van het onderhavige delict een niet geheel kleurloos woord te gebruiken. Ook op artikel 99 van de Wet op de Rechterlijke Organisatie, waarin gesproken wordt van 'schending der wet', wil de ondergetekende niet nalaten te wijzen.

De puntige term 'schenden' heeft bovendien het voordeel dat zij reeds in het wetboek voorkomt, t.w. in het opschrift van de titel waarvan artikel 272 deel uitmaakt. Ook tal van bijzondere wetten gebruiken dit woord."¹¹⁴

Artikel 273 Sr	
1886	2017
Hij die opzettelijk aangaande eene onderneming van handel of nijverheid bij welke hij werkzaam is of geweest is, bijzonderheden waarvan hem geheimhouding is opgelegd, bekendmaakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden. Geene vervolging heeft plaats dan op klachte van het bestuur der onderneming.	1 Met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van de vierde categorie wordt gestraft hij die opzettelijk 1°. aangaande een onderneming van handel, nijverheid of dienstverlening bij welke hij werkzaam is of is geweest, bijzonderheden waarvan hem geheimhouding is opgelegd, bekend maakt of 2°. gegevens die door misdrijf zijn verkregen uit een geautomatiseerd werk van een onderneming van handel, nijverheid of dienstverlening en die betrekking hebben op deze onderneming, bekend maakt of uit winstbejag gebruikt, indien deze gegevens ten tijde van de bekendmaking of het gebruik niet algemeen bekend waren en daaruit enig nadeel kan ontstaan. 2 Niet strafbaar is hij die te goeder trouw heeft kunnen aannemen dat het algemeen belang de bekendmaking vereiste. 3 Geen vervolging heeft plaats dan op klacht van het bestuur van de onderneming.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-1886	Stb. 1881, 35		Invoering Wetboek van Strafrecht.
01-04-1929	Stb. 1928, 216	27	Wijziging artikel: ¹¹⁵
	Het tweede lid wordt het derde lid en het nieuwe tweede lid wordt: Met dezelfde straf wordt gestraft hij die het bij artikel 53c, tweede lid, van het Wetboek van Koophandel gestelde verbod opzettelijk overtreedt.		
31-05-1954	Stb. 1954, 169	2 117	Verhoging geldboete.
09-08-1967	Stb. 1967, 377	8 538	Artikel 273, tweede lid, verval. ¹¹⁶
01-05-1984	Stb. 1984, 91	17 524	Aanpassing spelling en/of invoeren geldboetecategorie.
01-03-1993	Stb. 1993, 33	21 551	Wijziging artikel: ¹¹⁷
	Het tweede lid wordt vernummerd tot het derde lid. De eerste twee leden komen te luiden: 1. Met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van de vierde categorie wordt gestraft hij die opzettelijk 1°. aangaande een onderneming van handel, nijverheid of dienstverlening bij welke hij werkzaam is of is geweest, bijzonderheden waarvan hem geheimhouding is opgelegd, bekend gemaakt of 2°. gegevens die door misdrijf zijn verkregen uit een geautomatiseerd werk van een onderneming van handel, nijverheid of dienstverlening en die betrekking hebben op deze onderneming, bekend maakt of uit winstbejag gebruikt, indien deze gegevens ten tijde van de bekendmaking of het gebruik niet algemeen bekend waren en daaruit enig nadeel kan ontstaan.		

¹¹⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1963-1964, 3 030, nr. 5 (MvA), pag. 2; Let wel, het betreft hier de memorie van toelichting op de later weer ingetrokken wetsvoorstel 3030, over culpa in de geheimhoudingsplicht. Maar de minister heeft wel enkele relevante toelichtingen gegeven over de reikwijdte van dit artikel.

¹¹⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1926-1927, 27, nr. 14 (OvW), pag. 37.

¹¹⁶ Eerste Kamer, vergaderjaar 1966-1967, 8 538, nr. 59 (GOvW), pag. 1.

¹¹⁷ Eerste Kamer, vergaderjaar 1991-1992, 21 551, nr. 341 (2° NGovW), pag. 4.

	2. Niet strafbaar is hij die te goeder trouw heeft kunnen aannemen dat het algemeen belang de bekendmaking vereiste.		
01-04-2010	Stb. 2009. 525	31 391	In het eerste lid, onderdeel 1°, wordt «bekend gemaakt» vervangen door: bekend maakt. ¹¹⁸

Algemeen

Dit betreft de strafbaarstelling van het schenden van een bedrijfsgeheim. In eerste instantie beschermde het alleen de geheimen van ondernemingen van handel of nijverheid. In 1993 is hieraan toegevoegd de dienstverlenende ondernemingen. De economie werd steeds meer gevormd door dienstverlenende ondernemingen en schending van bedrijfsgeheimen kan ook daar tot forse schade leiden. "Het cliëntenbestand van een verzekeraar vertegenwoordigt voor deze evenzeer een economische waarde, als voor een fabrikant het procedé tot de aanmaak van bepaalde stoffen."¹¹⁹

Een andere ontwikkeling was de technologische, waardoor het noodzakelijk werd de gegevens te beschermen die door misdrijf uit een geautomatiseerd werk zijn verkregen. Tot slot is het nieuwe bestanddeel «of voor eigen winstoogmerk gebruikt» opgenomen.

Voor wat betreft het bekendmaken of gebruiken van bedrijfsgeheimen geldt dat het hierbij gaat "om een bijzondere vorm van «heling» van gegevens die voor de desbetreffende onderneming van bijzonder belang zijn. Een ieder die van deze gegevens gebruik maakt of deze bekend maakt, valt onder deze strafbepaling."¹²⁰

Bestanddelen

«ondernemingen van handel of nijverheid»

"Geheimen welke bij stichtingen berusten worden door dit artikel niet bestreken. Bedrijven die bepaalde belangen gemeenschappelijk willen behartigen zullen, als daarbij belangrijke geheimen zijn betrokken, hiervoor een zodanige organisatievorm moeten kiezen, dat het centrale orgaan gezegd kan worden zelf een onderneming te drijven. Landbouwondernemingen zijn meestal tevens ondernemingen van nijverheid of handel. De gewonnen producten worden immers, goeddeels na een zekere verwerking, bedrijfsmatig verkocht."¹²¹ Zoals gesteld, na de wetwijziging vallen dienstverlenende ondernemingen ook onder deze bepaling. Maar let op. "Blijkens de samenhang met het begrip «onderneming» beperkt de reikwijdte van deze bepaling zich tot de commerciële dienstverlening."¹²²

«werkzaam is of geweest is»

Hoewel in "de memorie van toelichting op artikel 273 Sr. slechts gedacht aan een contractuele verhouding tussen degene die een bedrijfsgeheim bekend maakt en de onderneming die daardoor wordt benadeeld; maar de tekst van de wet houdt zulk een beperking niet in. De wet eist niet meer dan dat de dader «werkzaam is of geweest is» bij de betrokken onderneming. Daaronder valt mede te begrijpen het geval, dat de drager van het geheim aan deze onderneming is 'uitgeleend'. De beperkter bewoordingen van de memorie van toe-

¹¹⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 391, nr. 2 (VvW), pag. 3.

¹¹⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 551, nr. 3 (MvT), pag. 21.

¹²⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 551, nr. 3 (MvT), pag. 21.

¹²¹ Eerste Kamer, vergaderjaar 1967, 8 538, nr. 21, Eindverslag (MvA), pag. 5.

¹²² Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 551, nr. 3 (MvT), pag. 21.

lichting, ruim tachtig jaar geleden onder geheel andere omstandigheden geschreven, dwingen niet tot een uitleg van het artikel die de tekst ervan vernauwt en niet beantwoord aan de vormen waarin het bedrijfsleven heden ten dage functioneert.”¹²³

“Overigens ziet artikel 273 niet slechts op arbeidscontractanten, doch ook op personen die op andere basis werkzaamheden ten behoeve van de werkgever verrichten, bij voorbeeld ingevolge een bijzondere opdracht of ingevolge een aannemingscontract.”¹²⁴

«waarvan hem geheimhouding is opgelegd»

“Artikel 273 beschermt een recht voortvloeiend uit het verbintenissenrecht: de geheimhouding moet zijn bedongen bij contract. Heeft de werkgever in de contracten met de personen die bij hem werkzaam zijn, onvoldoende zorg betracht in de bescherming van zijn bedrijfsgeheimen, dan kan hij ook geen aanspraak maken op de strafrechtelijke bescherming van artikel 273.”¹²⁵

«gegevens»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 80quinquies Sr.

De minister verwees naar punt 1.4 onder «bijzonderheden». Daarmee wordt bedoeld op de omschrijving van gegevens in de Wet Computercriminaliteit: “Hieronder wordt in het verband van het onderhavige wetsvoorstel verstaan een weergave van feiten, begrippen of instructies op een overeengekomen wijze, geschikt voor overdracht interpretatie of verwerking door personen of door automatische middelen. Onder feiten worden zowel reële als denkbeeldige gebeurtenissen begrepen. Dit betekent dat niet alleen gegevens die zijn opgeslagen of worden overgedragen met het oogmerk om de mens informatie ter beschikking te stellen, hieronder vallen, doch ook gegevens die slechts bedoeld zijn om een computer te sturen (programmeergegevens), ongeacht de vraag of deze auteursrechtelijk zijn beschermd. Het begrip «gegevens» moet worden onderscheiden van het begrip «informatie», dat betrekking heeft op de uitwerking van gegevens, zoals beoogd of ervaren door de gebruikers ervan. Het verwijst naar een subjectief proces, dat mede afhankelijk kan zijn van culturele of maatschappelijke factoren.”¹²⁶

«geautomatiseerd werk»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 80sexies Sr.

«bijzonderheden»

“Het verschil tussen «bijzonderheden» en «gegevens» is in de eerste plaats dat het eerste ook een beschrijving van feiten kan omvatten die nog niet op enigerlei wijze zijn vastgelegd, terwijl dit bij het tweede wel het geval is. Met «gegevens» is immers blijkens de eerste alinea van punt 1.4 van de memorie van toelichting een «weergave van feiten ...» enz. bedoeld.

In de tweede plaats duidt de term «bijzonderheden» op iets eigens van de onderneming, dat niet zonder bekendmaking bekend kan worden. Feiten die eigen zijn aan iedere onderneming, bij voorbeeld dat deze een bestuur kent, zijn geen «bijzonderheden» doch, integendeel, heel gewoon. Zij kunnen als algemeen bekend worden beschouwd. Het begrip «gegevens» omvat daarentegen alle feiten voor zover deze in tekens zijn weergegeven. Ook de feiten die niet bijzonder zijn, vallen hieronder. In dit opzicht kunnen er ook gegevens zijn die geen bijzonderheden zijn. Het begrip is in het voorgestelde onderdeel 2° echter nader

¹²³ Eerste Kamer, vergaderjaar 1967, 8 538, nr. 21, Eindverslag (MvA), pag. 5.

¹²⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 551, nr. 3 (MvT), pag. 21.

¹²⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 551, nr. 3 (MvT), pag. 22.

¹²⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 551, nr. 3 (MvT), pag. 5.

gekwalficeerd: de gegevens moeten door misdrijf zijn verkregen, bij voorbeeld als resultaat van een geslaagde computerinbraak (het voorgestelde artikel 138a).¹²⁷

«bekend maakt»

“Zoowel voor 'openbaar' in art. 291, als voor 'bekend maakt of mededeelt' in art. 292, is de uitdrukking bekendmaakt" gesteld. Deze laatste uitdrukking is de juiste en voor verschil in terminologie in de beide artikels geene reden. Zie ook de artt. 423 en 425 [372 en 374]. - "Openbaren" is te eng, want het veronderstelt dat iets ter algemeene kennis gebracht wordt; terwijl toch verraad ook aan één persoon strafbaar zijn moet.”¹²⁸

«winstbejag»

“Van winstbejag is sprake indien de handeling is gericht op verrijking. Voor de vervulling van dit bestanddeel is niet nodig dat verrijking daadwerkelijk heeft plaatsgevonden.”¹²⁹

Dit is opgenomen omdat “de schade die een ondernemer wordt toegebracht doordat zijn bedrijfsgeheimen worden gebruikt, even groot is om het even of deze nu door de voormalige employé of door een derde worden gebruikt. Deze bepaling is nodig in de informatiemaatschappij, omdat oud-employés grote verzamelingen van gegevens kunnen meenemen om daarmee zelfstandig een concurrerend bedrijf te beginnen. Hiermee is de casus van het Gerechtshof te Arnhem afgedekt (NJ 1984, 80).

De toevoeging heeft echter ook gevolgen voor het klassieke delict, in die zin dat de voorgestelde bepaling ook strafbaar stelt de oud-employé die bedrijfsgegevens van een fabrikant voor zichzelf gebruikt waar dit tot dusver nog niet strafbaar was. Op deze plaats wordt dus een uitzondering gemaakt op het beginsel dat het Wetboek van Strafrecht niet buiten de sfeer van de informatietechniek wordt aangevuld. Niettemin is een dergelijke aanvulling wenselijk op de volgende gronden. Er bestaat uit een bepaald gezichtspunt een verband tussen strafrecht en civiel recht. Veel strafbepalingen beschermen een civielrechtelijk zakelijk recht. Diefstal is hiervan een sprekend voorbeeld. Artikel 273 beschermt een recht voortvloeiend uit het verbintenissenrecht: de geheimhouding moet zijn bedongen bij contract. Heeft de werkgever in de contracten met de personen die bij hem werkzaam zijn, onvoldoende zorg betracht in de bescherming van zijn bedrijfsgeheimen, dan kan hij ook geen aanspraak maken op de strafrechtelijke bescherming van artikel 273.

Eén van de vragen die kunnen rijzen is of werknemers niet te veel worden belemmerd in hun arbeidsvrijheid. Het is geenszins uitgesloten dat zij de ervaringen die zij in een betrekking opdoen, goed zouden kunnen gebruiken te eigen bate of ten behoeve van een andere werkgever, doch dat een contract met de oude werkgever inzake de bescherming van bedrijfsgeheimen aan een verdere ontplooiing van verworven vaardigheden in de weg staat. Voor de vraag hoe het belang van de werkgever op bescherming van zijn bedrijfsgeheimen moet worden afgewogen tegen het belang van de werknemer zich in zijn arbeid te ontplooiën, heeft de wetgever reeds een procedurele oplossing gevonden. Artikel 1637x, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek draagt de afweging in concrete gevallen op aan de rechter. Artikel 273 vormt de strafrechtelijke bovenbouw van deze contractuele relatie.”¹³⁰

«te goeder trouw»

¹²⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 1990-1991, 21 551, nr. 6 (MvA), pag. 37.

¹²⁸ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 425.

¹²⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 29 291, nr. 7 (Nota n.a.v. het verslag), pag. 4.

¹³⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 551, nr. 3 (MvT), pag. 21.

“Een uitzondering is gemaakt voor de bekendmaking te goeder trouw in het algemeen belang. Hiervan is bij voorbeeld sprake indien uit de verkregen gegevens blijkt dat de onderneming grote schade aan het milieu veroorzaakt.”¹³¹

Artikel 273a Sr	
2006	2017
De persoon werkzaam bij enige openbare instelling van vervoer die een aan zodanige instelling toevertrouwde brief, gesloten stuk of pakket opzettelijk en wederrechtelijk opent, daarvan inzage neemt of de inhoud aan een ander bekendmaakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en zes maanden of geldboete van de vierde categorie.	De persoon werkzaam bij enige openbare instelling van vervoer die een aan zodanige instelling toevertrouwde brief, gesloten stuk of pakket opzettelijk en wederrechtelijk opent, daarvan inzage neemt of de inhoud aan een ander bekendmaakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en zes maanden of geldboete van de vierde categorie.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-01-2005	Stb. 2004, 645	29 291	Invoer artikel: ¹³²
			<p>1. Als schuldig aan mensenhandel wordt met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie gestraft:</p> <p>1°. degene die een ander door dwang, geweld of een andere feitelijkheid of door dreiging met geweld of een andere feitelijkheid, door afpersing, fraude, misleiding dan wel door misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht, door misbruik van een kwetsbare positie of door het geven of ontvangen van betalingen of voordelen om de instemming van een persoon te verkrijgen die zeggenschap over die ander heeft, werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen;</p> <p>2°. degene die een ander werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;</p> <p>3°. degene die een ander aanwerft, medeneemt of ontvoert met het oogmerk die ander in een ander land ertoe te brengen zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling;</p> <p>4°. degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt of beweegt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar te stellen dan wel onder de onder 1° genoemde omstandigheden enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar stelt;</p> <p>5°. degene die een ander ertoe brengt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling of zijn organen tegen betaling beschikbaar te stellen dan wel ten aanzien van een ander enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van die handelingen of zijn organen tegen betaling beschikbaar stelt, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;</p> <p>6°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit de uitbuiting van een ander;</p> <p>7°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit de verwijdering van organen van een ander, terwijl hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat diens organen onder de onder 1° bedoelde omstandigheden zijn verwijderd;</p> <p>8°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit seksuele handelingen van een ander met of voor een derde tegen betaling of de verwijdering van diens organen tegen betaling, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;</p> <p>9°. degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt dan wel beweegt hem te bevoordelen uit de opbrengst van diens seksuele handelingen met of voor een derde of van de verwijdering van diens organen.</p> <p>2. Uitbuiting omvat ten minste uitbuiting van een ander in de prostitutie, andere vormen van</p>

¹³¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 551, nr. 3 (MvT), pag. 21.

¹³² Eerste Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 29 291, A (GOvW), pag. 4

	seksuele uitbuiting, gedwongen of verplichte arbeid of diensten, slavernij en met slavernij of dienstbaarheid te vergelijken praktijken. 3. De schuldige wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie, indien: 1°. de feiten, omschreven in het eerste lid, worden gepleegd door twee of meer verenigde personen; 2°. de persoon ten aanzien van wie de in het eerste lid omschreven feiten worden gepleegd, de leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt. 4. De feiten, omschreven in het eerste lid, gepleegd door twee of meer verenigde personen onder de omstandigheid, bedoeld in het derde lid, onder 2°, worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste tien jaren of geldboete van de vijfde categorie. 5. Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft of daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is, wordt gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd. 6. Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten de dood ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd. 7. Artikel 251 is van overeenkomstige toepassing.		
01-09-2006	Stb. 2006, 300	26 671	Vernummering van artikel 273a naar artikel 273f Sr. Invoeging van het nieuwe artikel (zie tekst wettenoverzicht). ¹³³

Zie ook artikel 371 Sr.

Oud artikel

Dit betreft de strafbaarstelling van mensenhandel. Dit artikel is vernummerd naar artikel 273f Sr. In dat artikel wordt mensenhandel nader toegelicht.

Nieuw artikel

Dit betreft de strafbaarstelling van het schenden van het briefgeheim. Het gaat hierbij om strafrechtelijke handhaving van een grondwettelijk uitgangspunt:

Artikel 13 Grondwet

1. Het briefgeheim is onschendbaar, behalve, in de gevallen bij de wet bepaald, op last van de rechter.

Dit artikel stelt tezamen met de artikelen 273b tot en met 273e Sr “strafbaar de schending van het communicatiegeheim (dat wil zeggen het brief-, telefoon-, telegraaf- en telecommunicatiegeheim) door personen die gelet op hun functie bij een post- of telecommunicatiebedrijf juist tot taak hebben een ongestoorde communicatie tussen personen mogelijk te maken zonder dat onbevoegden daarvan kennis kunnen nemen of anderszins daarop inbreuk kunnen maken. Deze artikelen vervangen de ambtsdelicten van de artikelen 372 tot en met 375 Sr, die komen te vervallen (...). Bovendien zijn de bepalingen inhoudelijk, behoudens het navolgende, niet gewijzigd, zodat ook de rechtspraak op de artikelen 372 tot en met 375 van toepassing kan blijven. Overigens betekent het feit dat de onderhavige delicten niet meer als ambtsdelict worden gekwalificeerd, dat zij niet meer vallen onder de generieke mogelijkheid van ontzetting uit bepaalde rechten bedoeld in artikel 29 Sr. Afgezien van het «ambtelijk» element zijn de artikelen 273a, 273b, 273c en 273e gelijklopend aan de artikelen 372, 373, 374 respectievelijk 375 Sr.”¹³⁴

¹³³ Eerste Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 26 671, A (GOvW), pag. 4.

¹³⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 26 671, nr. 3 (MvT), pag. 47.

Waarom het laten vervallen van voormelde ambtsdelicten? "Bij de wet van 26 oktober 1988, Stb. 521, werden de strafbaarstellingen van de ambtenaren van de post in verband met de privatisering van de PTT uitgebreid tot «een persoon werkzaam bij enige openbare instelling van vervoer». Ondanks de privatisering werd handhaving bij de ambtsdelicten gerechtvaardigd geacht vanwege de publieke nutsfunctie van de postale dienstverlening. Inmiddels is bij de nieuwe Telecommunicatiewet artikel 374bis Sr gewijzigd in verband met de liberalisering van de telecommunicatiemarkt; dit artikel richt zich nu onder andere tot een persoon belast met de dienst ten behoeve van een openbaar telecommunicatienetwerk of een openbare telecommunicatiedienst. Bij deze stand van zaken en mede gelet op de voor de komende jaren in EG-verband voorgenomen liberalisering van de postmarkt ben ik van mening dat de band van de artikelen 372 tot en met 375 Sr met de «echte» ambtsdelicten een nogal onrechtstreekse is geworden en dat handhaving bij de ambtsdelicten niet meer voor de hand ligt."¹³⁵

Artikel 273a Sr betreft dus de vervanging van artikel 372 Sr. Dit laatste artikel is in 1886 ingevoerd. Uit de wetsgeschiedenis volgt dat de bepalingen inzake brief- en telegraafgeheim "strekken zoo wel om het door de grondwet gewaarborgde geheim dier stukken te beveiligen, als om andere misdrijven, die de postambtenaar met betrekking tot die stukken kan plegen, te beteugelen."¹³⁶

Bestanddelen

«openbare instelling»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 267 Sr.

«aan zodanige instelling toevertrouwde»

Het toevertrouwen geschiedt aan de postadministratie als collectieve eenheid. "Ieder die dit vertrouwen schendt is evenzeer strafbaar, en de gewone onderscheiding tusschen diefstal en verduistering geldt voor dit ambtsmisdrijf niet."¹³⁷

«gesloten stuk»

Dit bestanddeel is opgenomen omdat "de inhoud van briefkaarten en andere ongesloten stukken moet uit den aard der verzending geacht worden publiek te zijn."¹³⁸

«opzettelijk en wederrechtelijk»

"Immers de bevoegdheid kan den ambtenaren gegeven worden aan de justitie mededeeling te doen van den inhoud van aan de post of andere instellingen toevertrouwde brieven, of daarvan inzage te nemen."¹³⁹

«bekendmaakt»

Hiervoor is geopteerd, in plaats van mededeelt op advies van taalkundige prof. dr. De Vries: "De ambtenaar kan den inhoud òf aan een ander vertellen òf het stuk b. v. aan een ander laten lezen." De uitleg van «bekendmaakt» is gelijk aan die van Titel XVII.¹⁴⁰

¹³⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 26 671, nr. 3 (MvT), pag., 38-39.

¹³⁶ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 89-90.

¹³⁷ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 89.

¹³⁸ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 89.

¹³⁹ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 89-90.

¹⁴⁰ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 89.

Artikel 273b Sr

2006	2017
<p>1. De persoon werkzaam bij enige openbare instelling van vervoer die een aan zodanige instelling toevertrouwde brief, briefkaart, stuk of pakket opzettelijk aan een ander dan de rechthebbende afgeeft, vernietigt, wegmaakt, zich toe-eigent, of de inhoud wijzigt of enig daarin gesloten voorwerp zich toe-eigent, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.</p> <p>2. Indien zodanig stuk of voorwerp geldswaarde heeft, wordt de toe-eigening gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie.</p>	<p>1 De persoon werkzaam bij enige openbare instelling van vervoer die een aan zodanige instelling toevertrouwde brief, briefkaart, stuk of pakket opzettelijk aan een ander dan de rechthebbende afgeeft, vernietigt, wegmaakt, zich toe-eigent, of de inhoud wijzigt of enig daarin gesloten voorwerp zich toe-eigent, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.</p> <p>2 Indien zodanig stuk of voorwerp geldswaarde heeft, wordt de toe-eigening gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie.</p>

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-2006	Stb. 2006, 300	26 671	Invoer artikel. ¹⁴¹

Zie ook artikel 371 Sr.

Algemeen

Dit betreft strafbaarstelling van het toe-eigenen van poststukken. Het is de strafrechtelijke handhaving van een grondwettelijk uitgangspunt:

Artikel 13 Grondwet

1. Het briefgeheim is onschendbaar, behalve, in de gevallen bij de wet bepaald, op last van de rechter.

Dit artikel was voorheen artikel 373 Sr. Zie voor de toelichting van het vervallen van het ambtsdelict de uitleg gegeven in artikel 273a Sr.

Bestanddelen

«openbare instelling»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 267 Sr.

«aan zodanige instelling toevertrouwde»

Het toevertrouwen geschiedt aan de postadministratie als collectieve eenheid. "Ieder die dit vertrouwen schendt is evenzeer strafbaar, en de gewone onderscheiding tusschen diefstal en verduistering geldt voor dit ambtsmisdrijf niet."¹⁴²

«toe-eigent»

Blijkens de wetsgeschiedenis wordt hiermee bedoeld toeëigenen zoals bedoeld in artikel 321 Sr.¹⁴³ Toe-eigenen inzake artikel 321 Sr is nader toegelicht in artikel 310 Sr.

¹⁴¹ Eerste Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 26 671, A (GOvW), pag. 4.

¹⁴² Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 89.

¹⁴³ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 89-90.

Artikel 273c Sr

2006	2017
<p>De persoon belast met de dienst van een ten algemenen nutte gebezigde telegraafinrichting wordt gestraft:</p> <p>a. met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en zes maanden of geldboete van de vierde categorie, indien hij de inhoud van een aan zodanige inrichting toevertrouwd bericht opzettelijk en wederrechtelijk aan een ander bekendmaakt of een telegram opzettelijk en wederrechtelijk opent, daarvan inzage neemt of de inhoud aan een ander bekendmaakt;</p> <p>b. met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie, indien hij een aan zodanige inrichting toevertrouwd bericht of een telegram opzettelijk aan een ander dan de rechthebbende afgeeft, vernietigt, wegmaakt, zich toe-eigent of de inhoud wijzigt.</p>	<p>De persoon belast met de dienst van een ten algemenen nutte gebezigde telegraafinrichting wordt gestraft:</p> <p>a. met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en zes maanden of geldboete van de vierde categorie, indien hij de inhoud van een aan zodanige inrichting toevertrouwd bericht opzettelijk en wederrechtelijk aan een ander bekendmaakt of een telegram opzettelijk en wederrechtelijk opent, daarvan inzage neemt of de inhoud aan een ander bekendmaakt;</p> <p>b. met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie, indien hij een aan zodanige inrichting toevertrouwd bericht of een telegram opzettelijk aan een ander dan de rechthebbende afgeeft, vernietigt, wegmaakt, zich toe-eigent of de inhoud wijzigt.</p>

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-2006	Stb. 2006, 300	26 671	Nieuw artikel, ¹⁴⁴

Zie ook artikel 371 Sr.

Algemeen

Dit betreft strafbaarstelling van het schenden van het telegraafgeheim. Het is de strafrechtelijke handhaving van een grondwettelijk uitgangspunt:

Artikel 13 Grondwet

2. Het telefoon- en telegraafgeheim is onschendbaar, behalve, in de gevallen bij de wet bepaald, door of met machtiging van hen die daartoe bij de wet zijn aangewezen.

Dit artikel was voorheen artikel 374 Sr. Zie voor de toelichting van het vervallen van het ambtsdelict de uitleg gegeven in artikel 273a Sr.

Nu is in 2006 de herziening van het artikel geweest. Terecht is daar de vraag gesteld of het telegraafverbod nog wel actueel is. “De aparte strafbepaling voor schending van het telegraafgeheim blijft vooralsnog gehandhaafd (artikel 374 oud, artikel 273c nieuw), ondanks het meer en meer in onbruik raken van de telegrafie en de convergentie met andere vormen van telecommunicatie. Op grond van het Internationaal Telecommunicatieverdrag (ITU) is Nederland echter verplicht een dergelijke dienst in stand te houden.”¹⁴⁵

Bestanddelen

«een ten algemenen nutte gebezigde telegraafinrichting»

“De ambtenaar der telegrafie, die den inhoud wijzigt van een telegram, afgezonden van een spoorwegstation waar geene particuliere dépêches worden aangenomen, behoort evenzeer

¹⁴⁴ Eerste Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 26 671, A (GOvW), pag. 4.

¹⁴⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 26 671, nr. 3 (MvT), pag. 39.

strafbaar te zijn als bij die hetzelfde feit pleegt met betrekking tot een aan den rijkstelegraaf toevertrouwd berigt."¹⁴⁶

«bericht»

"Het woord berigt beteekend hier het door den afzender aan den ambtenaar ter hand gestelde stuk; het stuk dat na het overseinen aan den geadresseerde moet afgeleverd worden is, in overeenstemming met de gebruikelijke spreekwijze, door telegram aangeduid."¹⁴⁷

«opzettelijk en wederrechtelijk»

"Immers de bevoegdheid kan den ambtenaren gegeven worden aan de justitie mededeeling te doen van den inhoud van aan de post of andere instellingen toevertrouwde brieven, of daarvan inzage te nemen."¹⁴⁸

«bekendmaakt»

Hiervoor is geopteerd, in plaats van mededeelt op advies van taalkundige prof. dr. De Vries: "De ambtenaar kan den inhoud òf aan een ander vertellen òf het stuk b. v. aan een ander laten lezen." De uitleg van «bekendmaakt» is gelijk aan die van Titel XVII.¹⁴⁹

«toe-eigent»

Blijkens de wetsgeschiedenis wordt hiermee bedoeld toeëigenen zoals bedoeld in artikel 321 Sr.¹⁵⁰ Toe-eigenen inzake artikel 321 Sr is nader toegelicht in artikel 310 Sr.

Artikel 273d Sr	
2006	2017
<p>1. Met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en zes maanden of geldboete van de vierde categorie wordt gestraft de persoon werkzaam bij een aanbieder van een openbaar telecommunicatienetwerk of een openbare telecommunicatiedienst:</p> <p>a. die opzettelijk en wederrechtelijk van gegevens kennisneemt die door tussenkomst van zodanig netwerk of zodanige dienst zijn opgeslagen, worden verwerkt of overgedragen en die niet voor hem zijn bestemd, zodanige gegevens voor zichzelf of een ander overneemt, aftapt of opneemt;</p> <p>b. die de beschikking heeft over een voorwerp waaraan, naar hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, een gegeven kan worden ontleend, dat door wederrechtelijk overnemen, aftappen of opnemen van zodanige gegevens is verkregen;</p> <p>c. die opzettelijk en wederrechtelijk de inhoud van zodanige gegevens aan een ander bekendmaakt;</p> <p>d. die opzettelijk en wederrechtelijk een voorwerp waaraan een gegeven omtrent de inhoud van zodanige gegevens kan worden ontleend, ter beschikking stelt van een ander.</p> <p>2. Het eerste lid is van overeenkomstige toepassing op</p>	<p>1 Met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en zes maanden of geldboete van de vierde categorie wordt gestraft de persoon werkzaam bij een aanbieder van een openbaar telecommunicatienetwerk of een openbare telecommunicatiedienst:</p> <p>a. die opzettelijk en wederrechtelijk van gegevens kennisneemt die door tussenkomst van zodanig netwerk of zodanige dienst zijn opgeslagen, worden verwerkt of overgedragen en die niet voor hem zijn bestemd, zodanige gegevens voor zichzelf of een ander overneemt, aftapt of opneemt;</p> <p>b. die de beschikking heeft over een voorwerp waaraan, naar hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, een gegeven kan worden ontleend, dat door wederrechtelijk overnemen, aftappen of opnemen van zodanige gegevens is verkregen;</p> <p>c. die opzettelijk en wederrechtelijk de inhoud van zodanige gegevens aan een ander bekendmaakt;</p> <p>d. die opzettelijk en wederrechtelijk een voorwerp waaraan een gegeven omtrent de inhoud van zodanige gegevens kan worden ontleend, ter beschikking stelt van een ander.</p> <p>2 Het eerste lid is van overeenkomstige toepassing op de persoon werkzaam bij een aanbieder van een niet-</p>

¹⁴⁶ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 91.

¹⁴⁷ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 91.

¹⁴⁸ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 89-90.

¹⁴⁹ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 89.

¹⁵⁰ Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 89-90.

de persoon werkzaam bij een aanbieder van een niet-openbaar telecommunicatienetwerk of een niet-openbare telecommunicatiedienst.

openbaar telecommunicatienetwerk of een niet-openbare telecommunicatiedienst.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-2006	Stb. 2006, 300	26 671	Nieuw artikel. ¹⁵¹
<i>aanhangig</i>		34 372	<i>Voorgestelde wijziging:</i> ¹⁵²
	<i>In het eerste lid wordt «openbaar telecommunicatienetwerk of een openbare telecommunicatiedienst» vervangen door: openbaar communicatienetwerk of een openbare communicatiedienst.</i> <i>In het tweede lid wordt «niet-openbaar telecommunicatienetwerk of een niet-openbare telecommunicatiedienst» vervangen door: niet-openbaar communicatienetwerk of een niet-openbare communicatiedienst.</i>		

Zie ook artikel 371 Sr.

Algemeen

Dit betreft de strafbaarstelling van telecommunicatiemedewerkers die aftappen Het is de strafrechtelijke handhaving van een grondwettelijk uitgangspunt:

Artikel 13 Grondwet

2.	Het telefoon- en telegraafgeheim is onschendbaar, behalve, in de gevallen bij de wet bepaald, door of met machtiging van hen die daartoe bij de wet zijn aangewezen.
----	--

Dit artikel was voorheen artikel 374bis Sr. Zie voor de toelichting van het vervallen van het ambtsdelict de uitleg gegeven in artikel 273a Sr.

Artikel 374bis Sr was in 1922 ingevoerd en gewijzigd in 1971. Het was de bedoeling van de wetgever dat "dit artikel aansloot bij de artikelen 139c en 139e. Nu wordt voorgesteld deze laatste artikelen te wijzigen, ligt het in de lijn van de bedoeling van de toenmalige wetgever wederom artikel 374bis af te stemmen op de delictomschrijving van de artikelen 139c en 139e."¹⁵³

De aansluiting is begrijpelijk daar de computercriminaliteit in die artikelen wordt behandeld en het aftappen door medewerkers daar een verlengde van is. Dat het artikel onder schending van geheimhouding is opgenomen komt door de koppeling met het telefoongeheim, waarvan de delicten in titel XVII zijn opgenomen.

Waarom is aftappen strafbaar? "De strafbepaling wordt gerechtvaardigd door de plicht die op deze personen rust, om ervoor te zorgen dat gegevens, overgedragen via telecommunicatie, ongeschonden overkomen zonder dat onbevoegden ervan kunnen kennisnemen. Bovendien kan de gelegenheid die hun functie hun biedt, hen in de verleiding brengen om zelf van voor anderen bestemde gegevens kennis te nemen. Met de nieuwe Telecommunicatiewet strekt deze strafbepaling zich uit tot iedere persoon werkzaam bij een aanbieder van een openbaar telecommunicatienetwerk of een openbare telecommunicatiedienst. Daarmee

¹⁵¹ Eerste Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 26 671, A (GOvW), pag. 5.

¹⁵² Eerste Kamer, vergaderjaar 2016–2017, 34 372, A (GOvW), pag. 3.

¹⁵³ Tweede Kamer, vergaderjaar 1989–1990, 21 551, nr. 3 (MvT), pag. 25.

vallen ook werknemers van bijvoorbeeld Internet Service Providers onder het bijzondere aftapverbod."¹⁵⁴

Bij het overplaatsen van het artikel naar artikel 273d Sr is besloten tot uitbreiding: het gaat niet alleen meer om de strafbaarstelling van het wederrechtelijk aftappen van telecommunicatie door een persoon werkzaam bij een telecommunicatieaanbieder, maar dit "uit te breiden tot het door een dergelijke persoon wederrechtelijk kennisnemen of overnemen van niet voor hem bestemde gegevens die zijn opgeslagen in de computers van die operator. (...) Deze uitbreiding ziet "op de situatie dat een telecommunicatieaanbieder zonder toestemming van de betrokkene kennisneemt van de op zijn computers opgeslagen persoonlijke gegevens van klanten (bijvoorbeeld e-mail in een e-mailbox)."¹⁵⁵

Het tweede lid.

Dit lid is ingevoerd in 2006 door de tweede nota van wijziging. Het verruimt de reikwijdte naar de niet-openbare telecommunicatienetwerken en -diensten. Waarom werd dit zo laat ingevoerd? Dit was een gevolg van een advies van het College bescherming persoonsgegevens. "Het CBP¹⁵⁶ merkt daarbij op dat inbreuken op communicatie middels niet-openbare netwerken veelal niet strafbaar zijn indien deze worden gepleegd door de rechthebbende op het netwerk. De door het CBP aan de orde gestelde vraag of niet ook aan de toegang van de rechthebbende tot communicatie over zijn eigen netwerk nadere voorwaarden dienen te worden gesteld ter bescherming van het telecommunicatiegeheim van de gebruikers van dat netwerk, beantwoord ik bevestigend. Zeker voor omvangrijke private netwerken waarin vele duizenden personen plegen te communiceren in verschillende posities en onderlinge verhoudingen en met uiteenlopende redelijke verwachtingen ten aanzien van de bescherming van de vertrouwelijkheid van de communicatie, acht ook ik nadere voorwaarden wenselijk. Daarom stel ik voor de reikwijdte van artikel 273d Sr – dat overeenkomstig het onderhavige wetsvoorstel in de plaats treedt van het huidige artikel 374bis waarnaar het CBP verwijst – te verruimen naar de niet-openbare telecommunicatienetwerken en -diensten. Het opzettelijk en wederrechtelijk kennisnemen, overnemen, aftappen of opnemen van gegevens die door tussenkomst van zodanige netwerken of diensten worden verwerkt of overgedragen en die niet voor betrokkene bestemd zijn, wordt hiermee strafbaar. Onder welke omstandigheden sprake zal zijn van wederrechtelijk handelen van de rechthebbende – veelal de werkgever – en in welke gevallen de gegevens al of niet mede bestemd moeten worden geacht voor die rechthebbende, zal afhangen van de feitelijke beoordeling van de situatie, waarbij een grote betekenis zal moeten worden toegekend aan de afspraken die over het gebruik van de diensten en netwerken worden gemaakt. Teneinde een zorgvuldige invoering van deze uitbreiding van de strafbepaling mogelijk te maken, is het wenselijk de inwerkingtreding te kunnen laten plaatsvinden op een later tijdstip dan de andere delen van het wetsvoorstel. Met het oog daarop is deze uitbreiding vormgegeven in een apart tweede lid bij het voorgestelde artikel 273d Sr."¹⁵⁷

"Onder welke omstandigheden sprake zal zijn van wederrechtelijk handelen van de rechthebbende – veelal de werkgever – en in welke gevallen de gegevens al of niet mede bestemd moeten worden geacht voor die rechthebbende, zal afhangen van de feitelijke beoordeling van de situatie, waarbij een grote betekenis zal moeten worden toegekend aan de afspraken

¹⁵⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 26 671, nr. 3 (MvT), pag. 32.

¹⁵⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 26 671, nr. 3 (MvT), pag. 47.

¹⁵⁶ Dit was het College Bescherming Persoonsgegevens, thans Autoriteit Persoonsgegevens geheten.

¹⁵⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 2004–2005, 26 671, nr. 7 (2^e nota van wijziging), pag. 18-19.

die over het gebruik van de diensten en netwerken wordt gemaakt (zie ook Kamerstukken TK 2004/05, 26 671, nr. 7, blz. 18, 19, 37 en 38).¹⁵⁸

Bestanddelen

«openbare telecommunicatiedienst»

Dit wordt in artikel 1.1.1 van de Telecommunicatiewet omschreven als: "voor het publiek beschikbare dienst die geheel of gedeeltelijk bestaat in het overbrengen van signalen via een elektronisch communicatienetwerk, voor zover deze dienst niet bestaat uit het verspreiden van programma's."

Waarbij in hetzelfde artikel 'elektronisch communicatienetwerk' omschreven wordt als: "transmissiesystemen, waaronder mede begrepen de schakel- of routeringsapparatuur, netwerkelementen die niet actief zijn en andere middelen, die het mogelijk maken signalen over te brengen via kabels, radiogolven, optische of andere elektromagnetische middelen, waaronder satellietnetwerken, vaste en mobiele terrestrische netwerken, elektriciteitsnetten, voor zover deze voor overdracht van signalen worden gebruikt en netwerken voor radio- en televisieomroep en kabeltelevisienetwerken, ongeacht de aard van de overgebrachte informatie".

«opzettelijk en wederrechtelijk»

Deze bestanddelen voorkomen dat aftappen door de politie in opdracht van justitie niet strafbaar is. Voor het aftappen van e-mail (in transport) gelden "de normale bepalingen betreffende het aftappen en opnemen van telecommunicatie via openbare telecommunicatienetwerken (zie het huidige artikel 125g Sv en de artikelen 126m en 126t volgens de Wet bijzondere opsporingsbevoegdheden)."¹⁵⁹

«gegevens»

Dit begrip is nader toegelicht artikel 80quinquies Sr.

«kennisneemt»

Onder de oude wet was het bestanddeel «afluisteren». Dit is geschrapt omdat "«kennisnemen» een neutrale term is die zowel op opgeslagen gegevens als op telecommunicatie betrekking kan hebben."¹⁶⁰

«die niet voor hem bestemd zijn»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 139c Sr.

«aftappen of opnemen»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 139c Sr.

«aan een ander bekend maakt»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 139e Sr.

«overgedragen»

Dit begrip is nader toegelicht in artikel 139a Sr.

¹⁵⁸ Eerste Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 26 671 en 30 036 (R 1784), D (MvA), pag. 16.

¹⁵⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 26 671, nr. 3 (MvT), pag. 32.

¹⁶⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 26 671, nr. 3 (MvT), pag. 47.

Artikel 273e Sr

2006	2017
Enig in de artikelen 273a tot en met 273d bedoeld persoon die opzettelijk toelaat dat een ander een der in deze artikelen vermelde feiten pleegt, of die ander daarbij als medeplichtige ter zijde staat, wordt gestraft met de straffen en naar de onderscheidingen in die bepalingen vastgesteld.	Enig in de artikelen 273a tot en met 273d bedoeld persoon die opzettelijk toelaat dat een ander een der in deze artikelen vermelde feiten pleegt, of die ander daarbij als medeplichtige ter zijde staat, wordt gestraft met de straffen en naar de onderscheidingen in die bepalingen vastgesteld.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-2006	Stb. 2006, 300	26 671	Nieuw artikel. ¹⁶¹

Zie ook artikel 371 Sr.

Algemeen

Dit betreft de strafbaarstelling van medeplichtigheid aan het schenden van het brief, telegraaf en/of telefoongeheim. Het is de strafrechtelijke handhaving van een grondwettelijk uitgangspunt:

<i>Artikel 13 Grondwet</i>	
1.	Het briefgeheim is onschendbaar, behalve, in de gevallen bij de wet bepaald, op last van de rechter.
2.	Het telefoon- en telegraafgeheim is onschendbaar, behalve, in de gevallen bij de wet bepaald, door of met machtiging van hen die daartoe bij de wet zijn aangewezen.

Dit artikel was voorheen artikel 375 Sr. Zie voor de toelichting van het vervallen van het ambtsdelict de uitleg gegeven in artikel 273a Sr.

De wetgever verwijst inzake «of hem daarbij als medeplichtige ter zijde staat» naar hetgeen is opgemerkt in artikel 359 Sr alsmede 48 Sr. Let wel: "1886: "Terwijl art. 425 zich geheel aansluit aan art. 423 [372] n°. 1 en art. 424 [373] n°. 2, (...), wordt in art. 426 het daar omschreven feit, zowel ten aanzien van postbeambten als van ambtenaren der telegrafie, in navolging van de §§ 354 en 355 van het duitsche strafwetboek, aan de gewone regelen van medepligtigheid onttrokken."¹⁶²

Bestanddelen

«medeplichtige»

Dit is nader omschreven in artikel 48 Sr, maar let op het voorbehoud dat het omschreven feit is onttrokken aan de gewone regelen van medeplichtigheid.

¹⁶¹ Eerste Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 26 671, A (GOvW), pag. 5.

¹⁶² Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht, mr. H. J. Smidt, tweede druk, derde deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 91.

Titel XVIII. Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid

Algemeen

Deze titel bevat strafbaar gestelde handelingen die “belemmeren den persoon in zijne vrijheid van beweging, van doen en laten. Vóóraan staat het zware misdrijf van slavenhandel (artt. 294-297 [274-277]), gevolgd door menschenroof (art. 298 [278]), wegvoering van minderjarigen (art. 299 [279]) en schaking (art. 800 [281]). Hierna in de artt. 801 [447 G.O.] en 802 [280] twee lichtere misdrijven tegen de vrijheid van minderjarigen en de regten van hen onder wier magt zij staan. Voorts de wederregtelijke vrijheidsberoving (artt. 808 [O.R.O.], 304 [282]), met de bij, andere voorschriften omtrent het doen opnemen in en ontslaan uit krankzinnigengestichten (artt. 305 [O.R.O.], 306 [283]). Eindelijk het algemeene misdrijf van dwang door geweld of door bepaalde soorten van bedreiging (art. 807 [284]), benevens de bijzonder zware bedreigingen van art. 308 [286].”¹⁶³

Door henummering van artikel 273a naar 273f Sr, is het thans het delict mensenhandel waarmee deze titel start.

Artikel 273f Sr

2006	2017
<p>1. Als schuldig aan mensenhandel wordt met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie gestraft:</p> <p>1°. degene die een ander door dwang, geweld of een andere feitelijke of door dreiging met geweld of een andere feitelijke, door afpersing, fraude, misleiding dan wel door misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht, door misbruik van een kwetsbare positie of door het geven of ontvangen van betalingen of voordelen om de instemming van een persoon te verkrijgen die zeggenschap over die ander heeft, werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen;</p> <p>2°. degene die een ander werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;</p> <p>3°. degene die een ander aanwerft, medeneemt of ontvoert met het oogmerk die ander in een ander land ertoe te brengen zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling;</p> <p>4°. degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt of beweegt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar te stellen dan wel onder de onder 1° genoemde omstandigheden enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor</p>	<p>1 Als schuldig aan mensenhandel wordt met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie gestraft:</p> <p>1°. degene die een ander door dwang, geweld of een andere feitelijke of door dreiging met geweld of een andere feitelijke, door afpersing, fraude, misleiding dan wel door misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht, door misbruik van een kwetsbare positie of door het geven of ontvangen van betalingen of voordelen om de instemming van een persoon te verkrijgen die zeggenschap over die ander heeft, werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met inbegrip van de wisseling of overdracht van de controle over die ander, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen;</p> <p>2°. degene die een ander werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met inbegrip van de wisseling of overdracht van de controle over die ander, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;</p> <p>3°. degene die een ander aanwerft, medeneemt of ontvoert met het oogmerk die ander in een ander land ertoe te brengen zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling;</p> <p>4°. degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt of beweegt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar te stellen dan wel onder de onder 1° genoemde omstandigheden enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet</p>

¹⁶³ Geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Mr. H. J. Smidt, tweede druk, tweede deel, H. D. Tjeenk Willink, pagina 427.

beschikbaar stelt tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar stelt;

5°. degene die een ander ertoe brengt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling of zijn organen tegen betaling beschikbaar te stellen dan wel ten aanzien van een ander enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van die handelingen of zijn organen tegen betaling beschikbaar stelt, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

6°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit de uitbuiting van een ander;

7°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit de verwijdering van organen van een ander, terwijl hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat diens organen onder de onder 1° bedoelde omstandigheden zijn verwijderd;

8°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit seksuele handelingen van een ander met of voor een derde tegen betaling of de verwijdering van diens organen tegen betaling, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

9°. degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt dan wel beweegt hem te bevoordelen uit de opbrengst van diens seksuele handelingen met of voor een derde of van de verwijdering van diens organen.

2. Uitbuiting omvat ten minste uitbuiting van een ander in de prostitutie, andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen of verplichte arbeid of diensten, slavernij en met slavernij of dienstbaarheid te vergelijken praktijken.

3. De schuldige wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie, indien:

1°. de feiten, omschreven in het eerste lid, worden gepleegd door twee of meer verenigde personen;

2°. de persoon ten aanzien van wie de in het eerste lid omschreven feiten worden gepleegd, de leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt.

4. De feiten, omschreven in het eerste lid, gepleegd door twee of meer verenigde personen onder de omstandigheid, bedoeld in het derde lid, onder 2°, worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste tien jaren of geldboete van de vijfde categorie.

5. Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten zwaar lichamenteel letsel ten gevolge heeft of daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is, wordt gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

6. Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten de dood ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

7. Artikel 251 is van overeenkomstige toepassing.

vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar stelt;

5°. degene die een ander ertoe brengt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling of zijn organen tegen betaling beschikbaar te stellen dan wel ten aanzien van een ander enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van die handelingen of zijn organen tegen betaling beschikbaar stelt, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

6°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit de uitbuiting van een ander;

7°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit de verwijdering van organen van een ander, terwijl hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat diens organen onder de onder 1° bedoelde omstandigheden zijn verwijderd;

8°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit seksuele handelingen van een ander met of voor een derde tegen betaling of de verwijdering van diens organen tegen betaling, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

9°. degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt dan wel beweegt hem te bevoordelen uit de opbrengst van diens seksuele handelingen met of voor een derde of van de verwijdering van diens organen.

2. Uitbuiting omvat ten minste uitbuiting van een ander in de prostitutie, andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen of verplichte arbeid of diensten, met inbegrip van bedelarij, slavernij en met slavernij te vergelijken praktijken, dienstbaarheid en uitbuiting van strafbare activiteiten.

3. De schuldige wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie, indien:

1°. de feiten, omschreven in het eerste lid, worden gepleegd door twee of meer verenigde personen;

2°. degene ten aanzien van wie de in het eerste lid omschreven feiten worden gepleegd een persoon is die de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt dan wel een ander persoon is bij wie misbruik van een kwetsbare positie wordt gemaakt;

3°. de feiten, omschreven in het eerste lid, zijn voorafgegaan, vergezeld of gevolgd van geweld.

4. Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten zwaar lichamenteel letsel ten gevolge heeft of daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is, wordt gevangenisstraf van ten hoogste achttien jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

5. Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten de dood ten gevolge heeft, wordt levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste dertig jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

6. Onder kwetsbare positie wordt mede begrepen een situatie waarin een persoon geen andere werkelijke of aanvaardbare keuze heeft dan het misbruik te ondergaan.

7. Artikel 251 is van overeenkomstige toepassing.

invoering	publicatie	nummer	kern van de wijziging
01-09-2006	Stb. 2006, 300	26 671	Vernummering van artikel 273a naar artikel 273f. ¹⁶⁴
01-04-2010	Stb. 2009, 245	31 386	Wijziging artikel: ¹⁶⁵
	<p>In het eerste lid wordt «zes jaren» vervangen door: acht jaren. In het derde lid wordt «acht jaren» vervangen door: twaalf jaren. In het vijfde lid wordt «twaalf jaren» vervangen door: vijftien jaren. In het zesde lid wordt «vijftien jaren» vervangen door: achttien jaren. Het vierde lid komt te vervallen. Het vijfde tot en met zevende lid worden vernummerd tot vierde tot en met zesde lid.</p>		
01-04-2013	Stb. 2013, 84	33 185	Wijziging artikel: ¹⁶⁶
	<p>In het eerste lid, aanhef, wordt «acht jaren» vervangen door: twaalf jaren. In het derde lid wordt «twaalf jaren» vervangen door: vijftien jaren. In het vierde lid wordt «vijftien jaren» vervangen door: achttien jaren. In het vijfde lid wordt «gevangenisstraf van ten hoogste achttien jaren» vervangen door: levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste dertig jaren.</p>		
15-11-2013	Stb. 2013, 444	33 309	Wijziging artikel: ¹⁶⁷
	<p>In het eerste lid, onderdelen 1° en 2°, wordt na «opneemt,» ingevoegd: met inbegrip van de wisseling of overdracht van de controle over die ander, Het tweede lid komt te luiden: 2. Uitbuiting omvat ten minste uitbuiting van een ander in de prostitutie, andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen of verplichte arbeid of diensten, met inbegrip van bedelarij, slavernij en met slavernij te vergelijken praktijken, dienstbaarheid en uitbuiting van strafbare activiteiten. Het derde lid, onderdeel 2°, komt te luiden: 2°. degene ten aanzien van wie de in het eerste lid omschreven feiten worden gepleegd een persoon is die de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt dan wel een ander persoon is bij wie misbruik van een kwetsbare positie wordt gemaakt; Aan het derde lid wordt, onder vervanging van de punt aan het slot van onderdeel 2° door een puntkomma, een onderdeel toegevoegd, luidende: 3°. de feiten, omschreven in het eerste lid, zijn voorafgegaan, vergezeld of gevolgd van geweld. Onder vernummering van het zesde lid tot zevende lid, wordt een lid ingevoegd, luidende: 6. Onder kwetsbare positie wordt mede begrepen een situatie waarin een persoon geen andere werkelijke of aanvaardbare keuze heeft dan het misbruik te ondergaan.</p>		
<i>aanhangig</i>		31 938	Wijziging artikel: ¹⁶⁸
	<p><i>In het eerste lid wordt de zinsnede «zes jaren» vervangen door: vijftien jaren. In het derde lid wordt de zinsnede «acht jaren» vervangen door: twintig jaren. In het vierde lid wordt de zinsnede «tien jaren» vervangen door: vijfentwintig jaren. In het vijfde lid wordt de zinsnede «twaalf jaren» vervangen door: dertig jaren. In het zesde lid wordt de zinsnede «vijftien jaren» vervangen door: zestig jaren.</i></p>		
<i>aanhangig</i>		31 983	Wijziging artikel: ¹⁶⁹
	<p><i>Onderdeel 2° komt te luiden: 2°. degene die een ander werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van a. uitbuiting van die ander in de prostitutie of door middel van andere vormen van seksuele uitbuiting, terwijl die ander de leeftijd van eenentwintig jaren nog niet heeft bereikt, of uitbuiting van die ander op een andere wijze, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft</i></p>		

¹⁶⁴ Eerste Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 26 671, A (GVvW), pag. 4.

¹⁶⁵ Eerste Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 386, A (GVvW), pag. 4.

¹⁶⁶ Eerste Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 185, A (GVvW), pag. 2.

¹⁶⁷ Eerste Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 309, A (GVvW), pag. 2.

¹⁶⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 938, nr. 2 (VvW), pag. 9.

¹⁶⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 983, nr. 2 (OvW), pag. 2.